משנה · אחרונים · עיקר תוספות יום טוב · סדר מועד

עיקר תוספות יום טוב על משנה יומא

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עיקר תוספות יום טוב על משנה יומא

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עיקר-תוספות-יום-טוב-על-משנה-יומא/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
משנה א 5
משנה ב 5
משנה ג 5
משנה ה 5
משנה ז 5
פרק ב 6
משנה א 6
משנה ב 6
משנה ג 6
משנה ד 6
משנה ה 7
משנה ו 7
משנה ז 7
פרק ג 7
משנה א 7
משנה ב 7
משנה ג 7
משנה ד 8
משנה ה 8
משנה ו 8
משנה ז 8
משנה ח 9
משנה ט 9
משנה י 9
משנה יא 10
פרק ד 10
משנה א 10
משנה ב 10
משנה ג 10
משנה ד 11
משנה ה 11
משנה ו 11
פרק ה 11
משנה א 11
משנה ב 13
משנה ג 13
משנה ד 13
משנה ה 14
משנה ו 14
משנה ז 14
פרק ו 15
משנה א 15
משנה ב 15
משנה ג 15
משנה ד 16
משנה ה 16
משנה ו 16
משנה ז 16
משנה ח 16
פרק ז 17
משנה א 17
משנה ב 17
משנה ג 18
משנה ד 18
משנה ה 18
פרק ח 19
משנה א 19
משנה ב 19
משנה ג 20
משנה ה 20
משנה ו 20

משנה ז 20
משנה ח 21
משנה ט 21

פרק א

משנה א

א **מְבֵיתוֹ**. פֵּרֵשׁ הָרַמְבַּ"ם מֵאִשְׁתּוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּמָּצֵא נִדָּה וְיִהְיֶה הוּא טָמֵא שִׁבְעָה יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב [וַיִּקְרָא טו] וּתְהִי נִדָּתָהּ עָלָיו וְטָמֵא שִׁבְעָה יָמִים. וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ, שֶׁלֹּא תִּמְצָא אַחַר בִּיאָה דָּם עַל הַסָּדִין שֶׁקִּנְּחָה בּוֹ וְאֵין יָדוּעַ אִם בְּשָׁעַת בִּיאָה הָיָה הַדָּם אוֹ אַחַר כֵּן, וְיִהְיֶה בְּתוֹךְ כְּדֵי שֶׁתֵּרֵד מִן הַמִּטָּה וְתָדִיחַ, דִּבְכָהאי גַּוְנָא אַף לְתַנָּא קַמָּא דְּמַשְׁנָה ג' פֶּרֶק ב' דְּנִדָּה מְטַמְּאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ. גְּמָרָא:

ב **אֵין לַדָּבָר סוֹף**. אֲבָל בְּטֻמְאָה, כֹּהֵן גָּדוֹל זָרִיז הוּא וְנִשְׁמָר מֵהַטֻּמְאָה, וְלֹא מַתְקִינִין לוֹ כֹּהֵן אַחֵר אֶלָּא מִשּׁוּם דְּכִי עָבְדִינַן לֵיהּ צָרָה כָּל שֶׁכֵּן דְּמִזְּרִיז טְפֵי. גְּמָרָא:

משנה ב

ג **הַנֵּרוֹת**. פֵּרוּשׁ הֶטְבַת שִׁתֵּי נֵרוֹת. אֲבָל הֶטְבַת חֲמֵשׁ נֵרוֹת קוֹדְמִין לִקְטֹרֶת, שֶׁכֵּן בְּפֶרֶק ב' מִשְׁנָה ג' דְּפִיס דְּמֵי מְדַשֵּׁן הַמְּנוֹרָה קוֹדֶם לַקְּטֹרֶת, אֶלָּא הָתָם בְּחָמֵשׁ נֵרוֹת וְהָכָא בִּשְׁתֵּי נֵרוֹת. גְּמָרָא. וְהָא דְּלֹא תְּנַן הָכָא הֶטְבַת חֲמֵשׁ נֵרוֹת, מִשּׁוּם דְּלֹא הָוְיָן בְּכֹהֵן גָּדוֹל. תּוֹסָפוֹת:

ד **הָרֹאשׁ כּוּ'**. נָקֵט הָאֲבָרִים הָרֹאשׁוֹנִים בְּהַעֲלָאָה [וְהוּא הַדִּין לְכֻלְּהוּ]:

משנה ג

ה **פָּרִים כּוּ'**. אֲבָל שְׂעִירִים לֹא, דְּכֵיוָן דְּעַל חֵטְא דְּיִשְׂרָאֵל קָא אָתוּ חָלְשָׁא דַּעְתֵּיהּ. וּפַר דְּעַל חֵטְא דְּיֵדֵיהּ וּדְאָחֵיו הַכֹּהֲנִים קָאָתֵי, אִי אִיכָּא אֱינַשׁ בַּכֹּהֲנִים דְּאִית בֵּיהּ מִלְּתָא מַיְדַע יָדַע לֵיהּ וּמְהַדַּר לֵיהּ בְּתִשּׁוּבָה. גְּמָרָא:

משנה ה

ו שֶׁבְּאוֹתוֹ שָׁעָה לֹא יוֹכַל שׁוּם אָדָם לְדַעַת מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [וַיִּקְרָא טז] וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד צֵאתוֹ. הָרַמְבַּ"ם:

ז **בֵּית דִּין**. הָכִי קָאָמְרוּ לֵיהּ, מַשְׁבִּיעִין אָנוּ עָלֶיךָ עַל דַּעְתֵּנוּ וְעַל דַּעַת בֵּית דִּין. גְּמָרָא. וְלֹא שֶׁהוּא שְׁלוּחָם וּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין לְעִנְיַן עֲבוֹדָה, דְּקִיְּמָא לָן דְּהֶנֵי כֹּהֲנֵי שְׁלוּחֵי דְּרַחְמָנָא נִינְהוּ וְלֹא שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין, כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי בְּמִשְׁנָה ג' פֶּרֶק ד' דִּנְדָרִים:

ח פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י דִּכְתִיב [שְׁמוֹת ד] וְהָן לֹא יַאֲמִינוּ לִי, וּכְתִיב וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג. וּפֵרוּשׁ כְּשֵׁרִים מִי שֶׁמַּעֲשָׂיו סְתוּמִים וְשֶׁמָּא אֵין בְּלִבּוֹ כְּלוּם. הָרַמְבַּ"ם:

משנה ז

ט וְהַתּוֹסָפוֹת מְנָחוֹת דַּף ל"ה זֶה לְשׁוֹנָם, הַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַשְׁמִיעַ קוֹל אֶלָּא כְּשֶׁמַּכֶּה בָּאֶמְצָעִי. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

י **וְהַפֵּג**. וְרִיחוֹ לֹא נָמַר [יִרְמְיָה מח] מִתַּרְגֵּם לֹא פָּג:

פרק ב

משנה א

א **כָּל מִי כוּ'**. דְּמַעְקַרְא סָבְרֵי כֵּיוָן דְּאִיכָּא אֹנֶס שֵׁנָה לֹא אָתוּ, הִלְכָךְ אַף עַל גַּב דְּתִקְּנוּ פַּיְס לִשְׁאָר עֲבוֹדוֹת לֹא חָזוּ לְתַקֵּן לְהַךְ עֲבוֹדָה. כֵּיוָן דְּחָזוּ דְּאָתוּ וְקָאָתוּ לִידֵי סַכָּנָה תְּקִינוּ לַהּ רַבָּנָן נַמִּי פַּיְסָא. גְּמָרָא:

ב שֶׁהַמִּשְׁמָר נֶחְלַק לְשִׁבְעָה בָּתֵּי אָבוֹת:

ג **אוֹמֵר לָהֶם**. פֵּרוּשׁ לְכָל הַכֹּהֲנִים שֶׁיֵּשׁ שָׁם, דְּכֵיוָן דְּזֶה הַגּוֹרָל שֶׁל הַמְּרוּצָה לֹא עָלְתָה, חָזְרוּ לְהָטִיל גּוֹרָל בֵּין כֻּלָּם:

ד לְכְאוֹרָה שֶׁכָּךְ הָיָה עוֹמֵד בְּלֹא מִצְנֶפֶת עַד שֶׁפִּיְּסוּ. וְדַעַת הָרַמְבַּ"ם דְּמַחְזִירָה, וְעַל יְדֵי הַנָּטִילָה יַדְּעֵי מִי הוּא שֶׁמִּמֶּנּוּ מַתְחִילִין:

ה מַשְׁמַע דִּנְטִילַת הַמִּצְנֶפֶת וַאֲמִירַת הַסָּף עַל יְדֵי מְמֻנֶּה אֶחָד נַעֲשֵׂית. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁנּוֹטֵל הַמִּצְנֶפֶת לֹא הָיָה יוֹדֵעַ סַךְ הַמִּנְיָן, וְהָאוֹמֵר הַמִּנְיָן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִמִּי נָטַל הַמִּצְנֶפֶת:

משנה ב

י **הָיוּ שָׁם**. נִרְאֶה לְפָרֵשׁ שֶׁהָיוּ בְּכָל יוֹם וְיוֹם חוּץ מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁהֲרֵי כָּל עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין כְּשֵׁרוֹת אֶלָּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֵן מְיֻסָּד בַּסִּלִּיחָה [דְּמוּסָף יוֹם כִּפּוּר] בָּטְלוּ הַפִּיְּסוֹת בְּצוֹם הַמֻּבְחָר. אֲבָל בְּפַיִט הָעֲבוֹדָה הִזְכִּיר כָּל הָאַרְבַּע פִּיְּסוֹת עַל סִדְרָן. וְהִשְׁיג בָּזֶה הַבַּעַל הַמָּאוֹר. וְהָרַמְבַּ"ן מְיַשֵּׁב וּמוֹנֶה מִקְצָת מִכָּל עֲבוֹדָה שֶׁצְּרִיכִין לְפַיֵּס. עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ג

ז **וְהַחֲבִתִּין**. פֵּרֵשׁ הַר"ב מִנְחָתוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁנֶּאֱמַר מַחֲצִיתָהּ [וְגוֹ'], וְסָמִיךְ לֵיהּ עַל מַחֲבַת בַּשֶּׁמֶן תֵּעָשֶׂה, לְכָךְ קְרוּיָה חֲבִתִּין. רַשׁ"י:

ח כְּלוֹמַר גָּדוֹל הָאֲבָרִים, וְאֵיתָא נַמִּי דְּמִקְרָא יָלְפִינַן דְּרֹאשׁ קוֹדֵם, דִּכְתִיב [וַיִּקְרָא א] אֶת רֹאשׁוֹ וְאֶת פִּדְרוֹ וְעָרְךְ:

ט וְהַקְּרַבִּים לֹא שְׁנָאוּם, דִּלְפִי שֶׁאֵין לָהֶם תְּנוּעָה מֵעַצְמָם מוֹדָה בֶּן עַזַּאי דִּקְרֵבִים בָּאַחֲרוֹנָה:

משנה ד

י וְאַף עַל גַּב דִּבְהַהוּא קְרָא כְּתִיב נַמִּי וְכָלִיל עַל מִזְבַּחַךְ, שֶׁהוּא עוֹלָה, מִסְתַּבְּרָא דְּכִי כְּתִיב עֹשֶׂר אַדְּלָא שְׁכִיחַ כְּתִיב, דְּאִם לֹא כֵּן נִמְצְאוּ הַכֹּל עֲשִׂירִים, דְּעוֹלָה שְׁכִיחֵי טוּבָא, דְּנוֹדְרִים וְנוֹדְבִין. גְּמָרָא:

משנה ה

יא **בְּזֵיכֵי לְבוֹנָה**. וְהָעוֹמֵד אַחַר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר כֹּהֲנִים הָאַרְבָּעָה עָשָׂר זוֹכֶה בַּבַּזַּךְ הָאֶחָד וְהַחֲמִשָּׁה עָשָׂר בַּשֵּׁנִי. רִיטְבָ"א. וְכֵן נִרְאֶה לִי בְּצִלּוּחִית שֶׁל מַיִם דְּלִעֵיל וְדִלְקַמָּן. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יב **בְּיַד אֶחָד כּוּ'**. דְּאֵין מְנַסְּכִין בֶּחָג אֶלָּא בְּשֶׁל שַׁחַר, וְהִלְכָךְ לֹא מַשְׁכַּחַת לַהּ בְּחֹל בְּתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. גְּמָרָא:

משנה ו

יג **הַקְּרֵבִים כּוּ'**. דְּכֶבֶשׂ בֶּן שָׁנָה וְאַיִל בֶּן שְׁתֵּי שָׁנִים. וְהַיַּיִן בַּכֶּבֶשׂ רְבִיעִית הַהִין, וּבָאַיִל שְׁלִישִׁית הַהִין, כַּכָּתוּב בְּפָרָשַׁת שְׁלַח לְךָ:

משנה ז

יד **וְהָרֶגֶל בִּשְׁנַיִם**. לֹא שֶׁהָיוּ מְחַלְּקִים הָאֲבָרִים לִשְׁנַיִם, דְּהָא כְּתִיב אוֹתָהּ לִנְתָחֶיהָ וְלֹא נְתָחֶיהָ לִנְתָחִים, אֶלָּא הָאֵבָר הַשָּׁלֵם הָיוּ מַקְרִיבִים אוֹתָהּ שְׁנֵי כֹּהֲנִים [וּשְׁלִשָּׁה]. הָרַמְבַּ"ם:

טו וְקַשְׁיָא לִי אַמַּאי לֹא חָיְשִׁינַן דְּאָתֵי לְאַנְצוּיֵי וְשֶׁיְּבֹאוּ עַל יְדֵי כֵּן לִידֵי סַכָּנָה. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. וְהַתּוֹסְפוֹת חֲדָשִׁים [כָּתַב] (מְתֻרְץ) וְנִרְאֶה לִי דְּהַבָּעָלִים הָיוּ בּוֹרְרִים בְּאֵיזֶה כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה, דְּאָדָם רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת בְּשֶׁלּוֹ מַה שֶּׁיִּרְצֶה וְלֹא שַׁיָּךְ דְּאָתֵי לְאַנְצוּיֵי רַק בְּקָרְבָּנוֹת צִבּוּר:

פרק ג

משנה א

א **הָרוֹאֶה כּוּ'**. וְעֵד אֶחָד נֶאֱמָן בְּמִלְתָא דַּעֲבִידִי לְגַלּוּיֵי. יְרוּשַׁלְמִי:

ב **מַתְּתְיָה כּוּ'**. זֶהוּ הַמְמֻנֶּה עַל הַפְּיָסוֹת דִּתְנַן לֵיהּ בְּרֵישׁ פֶּרֶק ה' דִּשְׁקָלִים. תּוֹסָפוֹת:

משנה ב

ג **קִדּוּשׁ כּוּ'**. מִן הַכִּיּוֹר. רַשְׁ"י. וּבַגְּמָרָא בְּשֶׁלְמָא רַגְלַיִם מִשּׁוּם נִיצוֹצוֹת אֶלָּא יָדַיִם מַאי טַעֲמָא, זֹאת אוֹמֶרֶת מִצְוָה לְשַׁפְשֵׁף בְּיָדוֹ הַנִּיצוֹצוֹת הַנִּתָּזִין עַל רַגְלָיו שֶׁלֹּא יֵצֵא בָּהֶן חוּץ, דְּנִרְאֶה כִּכְרוּת שָׁפְכָה וְיוֹצִיא לַעַז עַל בָּנָיו שֶׁאֵינָן שֶׁלּוֹ:

משנה ג

ד אֶלָּא אֲפִלּוּ לִשְׁחִיטָה דְּלָאו עֲבוֹדָה הִיא מוּכָח לְקַמָּן דְּבָעֵי טְבִילָה, וַאֲפִלּוּ בְּלֹא עֲבוֹדָה רַק שֶׁנִּכְנַס לְעֲזָרָה. תּוֹסָפוֹת:

ה אַף עַל פִּי שֶׁטָּבַל כְּבָר טְבִילָה חֲשׁוּבָה בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא כֹּהֵן גָּדוֹל דְּקָדוֹשׁ טְפֵי וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּטְלָה עָלָיו כָּל עֲבוֹדַת הַיּוֹם וְזָהִיר וְזָרִיז טְפֵי כּוּ', אֲפִלּוּ הָכִי

צָרִיךְ טְבִילָה. כָּל אֵלּוּ חֲמָרוֹת צָרִיךְ לְהַכְנִיס בַּקַּל וָחוֹמֶר דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי אֵיכָא לְמִפְרַךְ. תּוֹסָפוֹת:

ו חָמֵשׁ טְבִילוֹת כו'. דִּכְתִיב [וַיִּקְרָא טז] בִּגְדֵי קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בָּשָׂרוֹ בַּמַּיִם, לְלַמֶּדְךָ שֶׁכָּל חֲלִיפוֹת קֹדֶשׁ בּוֹ בַּיּוֹם טָעוּן טְבִילָה. וּמִנַּיִן שֶׁכָּל טְבִילָה צְרִיכָה שְׁנֵי קִדּוּשִׁים, תַּלְמוּד לוֹמַר וּפָשַׁט כו' וְרָחַץ כו' וְלָבַשׁ כו', וְשָׁדִינַן וְרָחַץ אוּפָשַׁט וְאַוּלָבַשׁ, כְּאִלּוּ כְּתִיב וְרָחַץ תְּרֵי זִימְנֵי. גְּמָרָא:

ז סְבָרָא הוּא, כֵּיוָן דְּאַכַּתִּי לֹא נִתְקַדֵּשׁ בְּבִגְדֵי קֹדֶשׁ, שֶׁיִּטְבֹּל בְּחֹל. תּוֹסָפוֹת:

משנה ד

ח וְאַקְשִׁינַן בַּגְּמָרָא דְּתִשְׁעָה הָיוּ, וּלְעֵיל תְּנַן עֲשָׂרָה, וּמְשָׁנֵי קִדּוּשָׁא בַּתְרָא כִּי פָּשִׁיט בִּגְדֵי קֹדֶשׁ וְלָבַשׁ בִּגְדֵי חֹל עֲבִיד לֵיהּ הָתָם:

ט קָרְצוֹ. קֶרֶץ מִצָּפוֹן בָּא בָּא (יִרְמְיָה מו) מְתַרְגֵּם עַמְמִין קָטוֹלִין מִצְּפוּנָא יֵיתוּן עֲלָה. גְּמָרָא:

י וּמֵרַק. מִלְּשׁוֹן וּמֹרַק וְשֻׁטַּח (וַיִּקְרָא ו), מְרָקוּ הָרַמָּחִים (יִרְמְיָה מו), שֶׁעִנְיָנָם צְחִצּוּחַ וּגְמַר כְּלִי עַל שְׁלֵמוּת צְחִצּוּחוֹ:

משנה ה

יא בֵּין דָּם לָאֲבָרִים. מִשּׁוּם דְּבַקְטֹרֶת כְּתִיב בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר, וּבְתָמִיד חַד בַּבֹּקֶר. גְּמָרָא:

יב בֵּין אֲבָרִים לַנְּסָכִים. דִּכְתִיב (בְּמִדְבַּר כח) כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכּוֹ תַּעֲשֶׂה, מַה מִּנְחַת הַבֹּקֶר קְטֹרֶת קוֹדֶמֶת לְנְסָכִים אַף כָּאן כו', וּמִדְּלֹא כְּתִיב כְּאֵבְרֵי הַבֹּקֶר אֶלָּא כְּמִנְחַת, הִלְכָךְ לַמִּנְחָה קָדִים וְלֹא לָאֵבָרִים. גְּמָרָא:

משנה ו

יג פָּשַׁט קִדֵּשׁ. דִּסְבִירָא לֵיהּ דִּתְרֵי קִדּוּשֵׁי שֶׁהִצְרִיךְ הַכָּתוּב בֵּין בֶּגֶד לְבֶגֶד תַּרְוַיְהוּ מִשּׁוּם לְבִישַׁת בְּגָדִים הַמִּתְחַלְּפִים תַּחַת הָרִאשׁוֹנִים הוּא. וּלְדִידֵיהּ בְּמִשְׁנָה ד' פָּשַׁט וְקִדֵּשׁ וְיָרַד וְטָבַל כו' וְלָבַשׁ וְקִדֵּשׁ אֶלָּא הַהִיא מַתְנִיתִין כְּרַבָּנָן דְּהָכָא. גְּמָרָא:

יד לָבַשׁ וְקִדֵּשׁ. הַכֹּל מוֹדִים בְּקִדּוּשׁ שֵׁנִי שֶׁלּוֹבֵשׁ וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ. מַאי טַעֲמָא, דְּאָמַר קְרָא [שְׁמוֹת כה] אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל הַמִּזְבֵּחַ, מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻסָּר אֶלָּא גִּישָׁה, יָצָא זֶה שֶׁמְּחֻסָּר לְבִישָׁה וְגִישָׁה. גְּמָרָא:

משנה ז

טו בַּשַּׁחַר כו'. דִּכְלֵי עָלְמָא מִיהַת דְּשַׁחַר עֲדִיפִי, דְּאָמַר קְרָא אַרְבָּעָה זִמְנֵי בַּד בְּלִבִישַׁת בִּגְדֵי שַׁחַר. חַד לְגוּפֵיהּ, וְחַד לוֹמַר לְבַד שֶׁאֵין לוֹבֵשׁ עִמָּהֶן בִּגְדֵי זָהָב כְּמוֹ בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְחַד לוֹמַר שֶׁהוּא מֻבְחָר מִבַּד שֶׁל שְׁאָר הַיָּמִים, וְחַד לוֹמַר שֶׁטּוֹב מִשֶּׁל עַרְבִית. גְּמָרָא:

משנה ח

טז **פָּרוֹ**. שֶׁנֶּאֱמַר בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת. וּמִשֶּׁלּוֹ הָיָה, כְּדִכְתִיב אֲשֶׁר לוֹ:

יז **וּמְתֻוָּדֶה**. דִּכְתִיב וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כַּפָּרַת דָּמִים, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִשְׁחַט הַפָּר, אֶלָּא כַּפָּרַת דְּבָרִים דּוּמְיָא דְּשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ דִּכְתִיב גַּבֵּיהּ לְכַפֵּר עָלָיו. גְּמָרָא:

יח **אָנָּא**. כְּתִיב הָכָא כַּפָּרָה וּכְתִיב בְּחוֹרֵב [שְׁמוֹת לב] אוּלַי אֲכַפְּרָה. וְנֶאֱמַר שָׁם אָנֹכִי חָטָא הָעָם הַזֶּה. אַף כָּאן בְּאָנָּא. גְּמָרָא:

יט **הַשֵּׁם**. דְּיָלְפִינַן מִכַּפָּרָה דְּעֶגְלָה עֲרוּפָה דִּכְתִיב בֵּיהּ [דְּבָרִים כא] כַּפֵּר לְעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר פָּדִיתָ ה', אַף כָּאן בַּה'. וּלְפִי שֶׁהוּא אָמַר הַשֵּׁם כְּכָתְבוֹ לְפִיכָךְ לֹא הִזְכִּירוֹ הַתַּנָּא אֶלָּא תְּנֵי הַשֵּׁם. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כ **בָּרוּךְ כוּ'**. תַּנְיָא רַבִּי אוֹמֵר כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ, אָמַר לְהוּ מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, בְּשָׁעָה שֶׁאֲנִי מַזְכִּיר שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַתֶּם הָבוּ גֹדֶל. גְּמָרָא:

משנה ט

כא **לְצָפוֹן**. מַקְשִׁינַן בַּגְּמָרָא מִקַּדָּאֲמַר לִצְפוֹן כוּ' דְּמַשְׁמַע שֶׁהִצְרִיךְ לְמָשְׁכוֹ מִכָּנֶגֶד הַמִּזְבֵּחַ וְלַצָּפוֹן, מִכְּלַל דְּמִזְבֵּחַ לָאו בַּצָּפוֹן קָאֵי, מַנִּי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא דְּסָבִירָא לֵיהּ הָכִי. וְהָא מַתְנִיתִין דִּלְעֵיל דִּתְנַן בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, מִדְּמַכְשֵׁר בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ שְׁמַע מִינַּהּ דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּמִקְצָת מִזְבֵּחַ בַּצָּפוֹן קָאֵי, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן שִׁמְעוֹן הוּא. וּמְשַׁנִּינַן תָּנֵי כְּבֵין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, כְּלוֹמַר סָמוּךְ לְבֵין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ אֵצֶל מִקְצוֹעַ צְפוֹנִית שֶׁל הַמִּזְבֵּחַ, וְלֹא כְּנֶגֶד הַמִּזְבֵּחַ וּלְבֵין הָאוּלָם, דְּלָאו בַּצָּפוֹן הוּא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה י

כב וְאַף עַל פִּי שֶׁאֶפְשָׁר לְשַׁלְשְׁלוֹ לַבּוֹר וְהוּא נוֹפֵל מֵאֵלָיו, אוּלַי יְרֵאִים שֶׁמָּא יִתְקַלְקֵל אוֹ יִשָּׁבֵר, אִי נַמִּי דֶּרֶךְ כָּבוֹד הוּא שֶׁלֹּא לְשַׁלְשְׁלוֹ וְשֶׁיִּפֹּל מֵאֵלָיו אֶלָּא יְגַלְגְּלוּהוּ כְּאָדָם הֶחָס עַל כֵּלָיו, כָּל שֶׁכֵּן כְּלֵי קֹדֶשׁ:

כג **נִפְסָלִין**. לְפִי שֶׁקִּדְּשׁוּ בִּכְלִי, וְלֹא כְּבוֹד קְדֻשִּׁים הוּא לִפְסֹל מַיִם קְדוֹשִׁים. רַשִׁ"י:

כד **יְדוֹת הַכֵּלִים**. בְּאוֹתָן שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת עַצְמָן שֶׁל זָהָב, כְּגוֹן סַכִּינִים אוֹ קַרְדֳּמִים, הִלְכָךְ עֲבִיד הַיָּדוֹת דְּזָהָב. גְּמָרָא:

כה וְדוֹמֶה לוֹ בְּדָנִיֵּאל ה' לְקֵבֶל נָבְרַשְׁתָּא דִּדַהֲבָא. רַשִׁ"י:

כו **זָהָב**. וְתָנָא בְּשָׁעָה שֶׁהַחַמָּה זוֹרַחַת נִיצוֹצוֹת יוֹצְאִין מִמֶּנָּה וְהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע. גְּמָרָא:

משנה יא

כז וְאִית דְּמָפְרְשִׁי דְּלֹא נָאֲמַר וְשָׁם כוּ' אֶלָּא עַל בֶּן קַמְצָר וַחֲבֵרָיו, וְטַעֲמָא דְּאוֹתָן שֶׁמָּצְאוּ תְּשׁוּבָה לְדִבְרֵיהֶם נִתְקַבְּלוּ, וּתְשׁוּבַת בֶּן קַמְצָר לֹא נִתְקַבֵּל. עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ד

משנה א

א **אֵישֵׁי**. אֲדוֹנַי:

משנה ב

ב [וְלָקְחוּ] שֶׁל זְהוֹרִית, דְּאַסְמְכוּהוּ אִקְרָא [יְשַׁעְיָה א] אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ. וּמַה שֶּׁכָּתַב וְצִבְעוֹ אָדֹם, תַּרְגּוּם וְתוֹלַעַת שָׁנִי, וּצְבַע זְהוֹרִי. הָרַמְבַּ"ם:

ג **וּבְנֵי אַהֲרֹן**. דִּתְרֵי זִימְנֵי כְּתִיב וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ, קַמָּא לַעֲוֹנוֹתָיו וַעֲוֹנוֹת בֵּיתוֹ, וְתָנְיָן עַל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים שֶׁכְּלָן קְרוּיִן בֵּיתוֹ שֶׁנֶּאֱמַר [תְּהִלִּים קטו] בֵּית אַהֲרֹן. וְכִדְּ הוּא יָפֶה לְהִתְוַדּוֹת, בְּתְחִלָּה עָלָיו וְעַל בֵּיתוֹ, דְּמוּטָב שֶׁיָּבֹא זַכַּאי וִיכַפֵּר עַל הַחַיָּב. גְּמָרָא. וְתוּ מַקְשֵׁי בַּגְּמָרָא הֵיכִי מְכַפֵּר לֵיהּ בְּפַר דְּלָאו דִּידְהוּ, וּמְשָׁנֵי דְּרַחְמָנָא הִפְקִיר מָמוֹנוֹ שֶׁלּוֹ לְכָל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים:

ד וְכֵן הוּא אוֹמֵר [בְּמִדְבַּר טו] הִכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִיא עֲוֹנָהּ בָּהּ:

ה וְכֵן הוּא אוֹמֵר [מְלָכִים ב ג] מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי:

ו וְכֵן הוּא אוֹמֵר [וַיִּקְרָא ו] נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה. גְּמָרָא:

ז כֵּן הוּא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים וּבַגְּמָרָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר. וְהָרַמְבַּ"ם פֵּרֵשׁ דִּסְבִירָא לְהוּ לַחֲכָמִים דִּבְסִדּוּרָא לֹא קָא מַיְירֵי קְרָא, וְלֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לִכְלֹל מִינֵי הָעֲוֹנוֹת:

משנה ג

ח **שְׁחָטוֹ**. נִרְאֶה דְּהֵכִי נַמִּי קְרָצוֹ וּמֵרַק אַחֵר עַל יָדוֹ, כְּמוֹ בַּתָּמִיד בְּפִרְקִין דִּלְעֵיל, אֶלָּא שֶׁקִּצֵּר הַתַּנָּא בִּלְשׁוֹנוֹ וְסָמַךְ אַדִּלְעֵיל, דְּזִיל בָּתַר טַעֲמָא:

ט **מְמָרֵס**. וְהַמִּלָּה עִבְרִית בִּיחֶזְקֵאל מ"ו, וְשָׁמָן שְׁלִישִׁית הַהִין לָרוֹס אֶת הַסֹּלֶת, וּבַאֲרַמִּית מְתָרְגֵם מְרוֹחַ אֶשֶׁךְ, דִּמְרִיס פַּחֲדִין:

י וּמִדְּנָקַט בָּעֲזָרָה שְׁמַע מִינַּהּ תַּרְתֵּי. חָדָא דְּאוּלָם וְהֵיכָל חָדָא קְדֻשָּׁה, וְאוּלָם נַמִּי אוֹהֶל מוֹעֵד מִקְרֵי, וְהוּא סְבָרַת רַבָּא בַּגְּמָרָא. וְעוֹד שְׁמַע מִינַּהּ דְּחוּץ לְאוּלָם בְּכָל הָעֲזָרָה לֹא פָּרְשֵׁי בְּשָׁעָה שֶׁמַּקְטִירִין לִפְנֵי וְלִפְנִים, כְּתַנָּא קַמָּא דְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּכֵלִים כְּפֵרוּשׁ הָרַ"ב שָׁם. אֲבָל כְּפִי הַנִּרְאֶה מִסּוּגְיָא דִּגְמָרָא דְּהָכָא דְּלֵיכָּא פְּלֻגְתָּא בְּהָכִי, וּלְרַבִּי יוֹסֵי נַמִּי לֹא פָּרְשׁוּ בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ בְּשָׁעָה שֶׁמַּקְטִיר לִפְנֵי וְלִפְנִים. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יא **וְחוֹתָהּ**. לָשׁוֹן עִבְרִי הוּא [יְשַׁעְיָה ל] לַחְתּוֹת אֵשׁ מִיָּקוּד. הָרַמְבַּ"ם:

יב **הַמְּעֻכָּלוֹת**. כְּמוֹ הַמְּאֻכָּלוֹת בְּאָלֶ"ף שֶׁמִּתְחַלֵּף בְּעַיִ"ן שֶׁהֵם מִמּוֹצָא אֶחָד. וּפֵרֵשׁ הָרַ"ב שָׁם [בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּתָמִיד], הַגֶּחָלִים שֶׁבָּאֶמְצַע הָאֵשׁ שֶׁנִּתְאַכְּלוּ הֵיטֵב וְהֵן קְרוֹבִים לִהְיוֹת דֶּשֶׁן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יג **שֶׁבָּעֲזָרָה**. לִכְאוֹרָה הַיְנוּ דְּבֵין רֵישָׁא לַסֵּיפָא, דְּבָרֵישָׁא מוֹנֶה מִן הַהֵיכָל וְלַחוּץ, וְהָכָא מוֹנֶה מִירִידָתוֹ מִן הַכֶּבֶשׁ וְהוּא פּוֹנֶה לְמוּל הַהֵיכָל, דְּאִי לָאו הָכִי אֶלָּא דְּהָכָא נַמִּי בָּרֹבֶד דִּלְעֵיל מַיְרֵי, מַאי שְׁנָא דְּהָכָא תְּנַן שֶׁבָּעֲזָרָה וּבְרֵישָׁא תְּנַן שֶׁבַּהֵיכָל וְאָמְרִינַן תְּנֵי שֶׁל הֵיכָל. וּמִיהוּ בֵּירוּשַׁלְמִי נְרָאֶה דְּבַחֲדָא רֹבֶד מַיְרֵי, דְּאָמַר אֲרֵישָׁא כִּינֵי מַתְנִיתִין עַל כּוֹ' שֶׁבָּעֲזָרָה:

משנה ד

יד שֶׁנֶּאֱמַר [וַיִּקְרָא יד] וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת הַבַּיִת וְגוֹ', עַל מַה חָסָה הַתּוֹרָה, עַל פַּכִּין שֶׁל כְּלֵי חֶרֶס שֶׁאֵין לָהֶם טָהֳרָה בַּמִּקְוֶה, אִם כָּךְ חָסָה עַל מָמוֹנָן הַקַּל כּוֹ'. גְּמָרָא:

טו וּמְצִוַּת הַיּוֹם לְהָבִיא דַּם הַפָּר לִפְנֵי וְלִפְנִים וְלִפְנֵי הַפָּרֹכֶת וְעַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי:

טז **מִלֹּא חָפְנָיו**. שֶׁמַּכְנִיס לִפְנֵי וְלִפְנִים, לְבַד מִפְּרָס שֶׁל שַׁחֲרִית וְשֶׁל עַרְבִית הַנִּתָּן עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי. רַשְׁ"י:

יז **מִן הַדַּקָּה**. זוֹ שֶׁהָיָה מַכְנִיס לִפְנֵי וְלִפְנִים הָיָה מַחְזִיר עֶרֶב יוֹם כִּפּוּרִים לַמַּכְתֶּשֶׁת וּשְׁחָקָהּ הֶדֵק. רַשְׁ"י:

משנה ה

יח בַּגְּמָרָא יֵלִיף לַהּ מִיָּם שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה, דִּכְתִיב [דִּבְרֵי הַיָּמִים ד] עַל שְׁנַיִם עָשָׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פּוֹנִים צָפוֹנָה וּשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים יַמָּה וּשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים נֶגְבָּה וּשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים מִזְרָחָה, דְּמוֹנֶה וְהוֹלֵךְ הַמַּקִּיף אֶת הַיָּם וּבָא לוֹ מִצָּפוֹן לְמַעֲרָב וּמִמַּעֲרָב לְדָרוֹם וְכוּ', דְּדֶרֶךְ יָמִין מַקִּיפוֹ:

יט **זָהָב**. דִּבְכָל כְּלֵי שָׁרֵת מְקַדֵּשׁ, דִּכְתִיב וְרָחֲצוּ, לְרַבּוֹת שְׁאָר כְּלֵי שָׁרֵת. תּוֹסָפוֹת:

משנה ו

כ וְנָפְקָא מִינָּאשׁ. וְרַבָּנָן וְי"ו לֹא דָּרְשִׁי. גְּמָרָא:

כא **חָמַשׁ**. נָפְקָא לַהּ מִוְּהָאֵשׁ, וַאֲפִלּוּ לְמַאן דְּלֹא דָּרִישׁ וְי"ו, וְי"ו הֵ"א דָּרִישׁ. גְּמָרָא:

כב וְאֵינָךְ נָפְקָא לְהוּ מִנָּתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ עַל הַמִּזְבֵּחַ [וַיִּקְרָא א]. וְרַבִּי יְהוּדָה אֵי מֵהָתָם הָוֶה אָמֵינָא קָאֵי אָאַרְעָא וַעֲבִיד מַפּוּחָא, קָא מַשְׁמַע לָן:

פרק ה

משנה א

א **הַכַּף וְאֶת הַמַּחְתָּה**. מַחְתָּה מְלֵאָה קְטֹרֶת, וּמְמֻנָּה חָפַן כּוֹ'. גְּמָרָא:

ב דְּאִי לָאו הָכִי, יַצִּיבָא בְּאַרְעָא וְגִיוֹרָא בִּשְׁמַיָּא [בִּתְמִיהַ] אֲבָל לֹא מִשּׁוּם דְּהוֹלָכָה בִּשְׁמֹאל פְּסוּלָה. וְהָרַמְבַּ"ם מְצָרֵף גַּם הַטַּעַם הַזֶּה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ג וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמֹד בְּגִבְהּ (מֵאָה) [מ'] אַמָּה. וּלְהוֹסִיף עַל עָבְיָהּ אִי אֶפְשָׁר, דִּכְתִיב (דִּבְרֵי הַיָּמִים א כה) הַכֹּל בִּכְתָב מִיַּד ה' עָלַי הִשְׂכִּיל:

ד **פָּרֹכֶת אַחַת**. שֶׁעָבְיָהּ אַמָּה, דִּסְבִירָא לֵיהּ וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת הַיְנוּ בֵּין חֲלָל לְחֲלָל, דְּחֲלָל שֶׁחוּצָה לָהּ קֹדֶשׁ וְחֲלָל שֶׁלִּפְנִים הֵימֶנָּה קֹדֶשׁ קָדָשִׁים. אִי נַמִּי דִּלְמָא פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּקֹדֶשֶׁת הָאַמָּה כְּלִפְנִים, נִמְצָא דִּלְדִידֵיהּ מִתְחִלַּת עָבְיָהּ וְלִפְנִים קֹדֶשׁ קָדָשִׁים, כְּמוֹ בַּמִּשְׁכָּן. תּוֹסָפוֹת:

ה וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁהַפָּרֹכֶת עַל פְּנֵי כָּל הַדְּבִיר מִכֹּתֶל הַצָּפוֹן עַד כֹּתֶל הַדָּרוֹם. וְשָׁם בְּכֹתֶל דָּרוֹם נִכְפְּלָה, רְצוֹנוֹ לוֹמַר הָיְתָה אֲרֻכָּה יוֹצֵאת לַחוּץ לְתוֹךְ הַהֵיכָל וְנֶאֱחֶזֶת בְּכֹתֶל הַדָּרוֹם בַּקֶּרֶס כוּ', וְעַל שֵׁם הַקֶּרֶס מִקְרֵי פְּרוּפָּה. קַרְסֵי זָהָב מְתֻרְגָּם פּוּרְפִּין דְּדַהַב:

ו **מִן הַדָּרוֹם**. וְאַף עַל גַּב דְּנִמְצָא [כְּשֶׁהוּא] מְהַלֵּךְ בַּהֵיכָל עַד שֶׁמַּגִּיעַ לִפְרוּפָּה זוֹ שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לִשְׂמֹאלוֹ, שֶׁהַהוֹלֵךְ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב וְהוֹפֵךְ פָּנָיו לַדָּרוֹם פּוֹנֶה לִשְׂמֹאלוֹ, וּבְמִשְׁנָה ה' [בְּפֶרֶק דִּלְעֵיל] לְעֵיל כָּתַב הָרַ"ב דְּכָל פִּנּוֹת כוּ' לֹא יִהְיוּ אֶלָּא לְיָמִין, מִכָּל מָקוֹם כְּדֵי שֶׁכְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ עִם הַפָּרֹכֶת הַשֵּׁנִי בְּתוֹךְ הַדְּבִיר, שֶׁנִּמְצָא שְׂמֹאלוֹ עִם הַפָּרֹכֶת וִימִינוֹ מוּל אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ. אֲבָל לַעֲשׂוֹת גַּם פְּרִיפָה הָרִאשׁוֹנָה בַּצָּפוֹן לֹא בָּעוּ לְמֵיעֲבַד, דְּכְבוֹד הוּא לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִפְתָּחִים שְׁתֵּי הַפָּרֹכוֹת בְּצַד אֶחָד וְיִהְיוּ עֵינָיו נִזּוֹנוֹת מִיָּד מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ז כִּי בְּבֵית רִאשׁוֹן שֶׁהָיָה שָׁם אָרוֹן לֹא הָיָה שָׁם אֶלָּא פָּרֹכֶת אַחַת, וְהוּא יְסַפֵּר בְּכָאן סֵדֶר בֵּית שֵׁנִי שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם אָרוֹן וְהָיוּ שָׁם שְׁתֵּי פָּרֹכוֹת. הָרַמְבַּ"ם. וּבַגְּמָרָא וְהָא קָתָנֵי לְבֵין שְׁנֵי הַבַּדִּים, אֵימָא כְּבֵין שְׁנֵי הַבַּדִּים:

ח **עָשָׂן**. לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם וּמַמְתִּין שָׁם עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא הַבַּיִת עָשָׁן וְיֵצֵא. דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי מַאי לְמֵימְרָא דְּנִתְמַלֵּא כוּ':

ט וְיָלְפִינַן לַהּ מִדְּאָמַר קְרָא (דִּבְרֵי הַיָּמִים ב כא) וַיִּבֹא שְׁלֹמֹה לְכָל הַבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן יְרוּשָׁלִַם, דַּהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב מִירוּשָׁלַיִם, אוֹ מִן הַבָּמָה כוּ' לִירוּשָׁלַיִם. אֶלָּא הָכִי קָאָמַר, וַיָּבֹא שְׁלֹמֹה הַבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן דֶּרֶךְ הֲלִיכָתוֹ, וְכֵן לִירוּשָׁלַיִם בְּשׁוּבוֹ מִגִּבְעוֹן הָיְתָה כְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה:

י כִּי הָרַבֵּה כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים הָיוּ מֵתִים בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים אִם לֹא הָיוּ רְאוּיִין אוֹ אִם יִשְׁנָה דָּבָר בְּמַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת. הֲלֹא תִּרְאֶה אָמַר ה' יִתְעַלֶּה לְאַהֲרֹן [וַיִּקְרָא טז], וְלֹא יָמוּת, כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת. הָרַמְבַּ"ם:

משנה ב

יא **מַשְׁנָתֵנוּ**. מִשְּׁנִינוּ לֹא קָתָנֵי, אֶלָּא מִשְּׁנִטַּל תְּנַן, כְּמַאן דְּאָמַר אָרוֹן גָּלָה לְבָבֶל, דְּלֹא כְּדִתְנַן בְּמִשְׁנָה ב' פֶּרֶק ו' דִּשְׁקָלִים. גְּמָרָא:

יב **שָׁם**. בְּאֶמְצַע בֵּית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, כִּדְאִיתָא בְּמִגִּלָּה דַּף י' אָרוֹן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה יֵשׁ לוֹ עֶשֶׂר אַמּוֹת לְכָל רוּחַ:

יג **נְבִיאִים רִאשׁוֹנִים**. דָּוִד וּשְׁמוּאֵל:

משנה ג

יד **אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה**. דְּגַבֵּי פַּר כְּתִיב וְהִזָּה כוּ' עַל פְּנֵי כוּ' וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים, דְּגַבֵּי שָׂעִיר כְּתִיב וְהִזָּה אוֹתוֹ עַל הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת, הֲרֵי שֶׁבַּפָּה מְפֹרָשׁ דְּאוֹתָן דְּלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת דְּהַיְנוּ לְמַטָּה שֶׁבַע, וּבְשָׂעִיר מְפֹרָשׁ דְּאוֹתָהּ שֶׁעַל הַכַּפֹּרֶת אַחַת הִיא דִּכְתִיב וְהִזָּה אוֹתוֹ וְחָדָא מַשְׁמַע, וּכְתִיב נַמִּי וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר כַּאֲשֶׁר עָשָׂה, שֶׁיְּהֵיוּ כָּל עֲשִׂיּוֹתָיו שָׁווֹת, כְּשֵׁם שֶׁלְּמַטָּה בַּפָּר שֶׁבַע כָּךְ לְמַטָּה בַּשָּׂעִיר שֶׁבַע, וּכְשֵׁם שֶׁלְּמַעְלָה בַּשָּׂעִיר אֶחָד כָּךְ לְמַעְלָה בַּפָּר אַחַת. גְּמָרָא:

טו וְכָתַב רַשַׁ"י, כְּמַצְלִיף, לֹא יָדַעְתִּי לְשׁוֹנוֹ. וּבָעָרוּךְ הֵבִיא [תְּהִלִּים עד] יְוַדַּע כְּמֵבִיא לְמַעְלָה תַּרְגּוּמוֹ יַצְלִיף בְּקוּרְנָסָא הֵיאַךְ גְּבַר דְּמַרִים יָדוֹהִי:

משנה ד

טז **הַשָּׂעִיר**. רְצוֹנוֹ לוֹמַר בֵּין הָאוּכָם וְלַמִּזְבֵּחַ, בְּמָקוֹם שֶׁשָּׁחַט אֶת פָּרוֹ, כְּדִתְנַן בְּמִשְׁנָה ח' פֶּרֶק ג':

יז **כֵּן אֶחָד**. וּבַגְּמָרָא בָּעֵינַן לְמֵימַר דְּטַעֲמֵיהּ מִשּׁוּם דְּמִחְלְפֵי. וְרַבִּי יְהוּדָה לֵית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא דְּלִכְתַּב עֲלֵיהוּ הֵי דְּפָר וְהֵי דְּשָׂעִיר, וּמַסִּיק דְּמִשּׁוּם חֲלִשָּׁא דְּכֹהֵן גָּדוֹל לָאו אַדַּעְתֵּיהּ לְעִיּוּנָא בְּכָתְבָא, דְּאִי לֹא תֵּימָא הָכִי בְּלָאו הָכִי נַמִּי הַאי חִיוַּר וְהַאי סוּמָק, אֶלָּא מִשּׁוּם חוּלְשָׁא דְּכֹהֵן גָּדוֹל:

יח כֵּן הוּא בַּסּוּגְיָא. וְטַעֲמָא נְרָאֶה לִי דְּאֵין לְפָרֵשׁ דְּכְרַבָּנָן אִתְיָא וְיִהְיֶה פֵּרוּשׁ וְהִנִּיחַ כְּלוֹמַר לְאָפּוֹקֵי מֵעֵרָה דְּבָסֵיפָא. דְּאִם כֵּן לִשְׁתּוֹק לְגַמְרֵי וְלֹא לִתְנֵי כְּלָל וְהִנִּיחַ דַּם הַשָּׂעִיר. וְכֵן לְקַמָּן לֹא לִתְנֵי וְהִנִּיחַ דַּם הַפָּר:

יט כְּשֵׁם שֶׁמַּזֶּה לִפְנֵי וְלִפְנִים כָּךְ מַזֶּה בַּהֵיכָל, וּמַה לִּפְנֵי וְלִפְנִים אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה מִדַּם הַפָּר, כָּךְ מַזֶּה בַּהֵיכָל, וּכְשֵׁם שֶׁלִּפְנֵי וְלִפְנִים אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה מִדַּם הַשָּׂעִיר, כָּךְ בַּהֵיכָל. גְּמָרָא:

משנה ה

כ **מְחַסֵּא**. לְשׁוֹן יְרִידָה, כִּדְאָמְרִינַן בְּמָנָחוֹת דַּף ס"ו נוֹשֵׂא עוֹלֶה וּמַתְחַסֵּא. רַשִׁ"י. וְלִי נִרְאֶה דְּלִישְׁנָא דְּדַכּוּיֵי הוּא, כִּדְאָמְרִינַן בְּחֻלִּין דַּף כ"ז, מִלְּשׁוֹן תְּחַסְּאֵנִי בְּאֵזוֹב וְאֶטְהַר [תְּהִלִּים נא]. וְהָכִי נַמִּי קָתָנֵי מְחַסֵּא, עַל שֵׁם שֶׁאֵלּוּ הַמַּתָּנוֹת לְטָהֵר הַמְּזֻבֶּחַ נְתוּנִים נְתוּנִים הֵמָּה, כְּדִכְתִיב [וַיִּקְרָא טז] וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כא **מִזְרָחִית צְפוֹנִית**. סְבִירָא לֵיהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּמַשְׁנָה א' דִּלְעֵיל דְּאָמַר דִּלְא הָיְתָה שָׁם אֶלָּא פְּרֹכֶת אַחַת וּפְרוּפָּה מִן הַצָּפוֹן, וּכְשֶׁגָּמַר מַתָּנוֹת פָּנִים וְיָצָא דֶּרֶךְ הַצָּפוֹן פָּגַע תְּחִלָּה בִּצְפוֹנִית מַעֲרָבִית, וּבְהַהִיא קֶרֶן דְּפָגַע בְּרֵישָׁא לֹא עֲבִיד, דְּאָמַר קְרָא וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ, עַד דְּנָפֵיק מִכֻּלֵּהּ מִזְבֵּחַ, וּבָא לוֹ לְמִזְרָחִית צְפוֹנִית וְנוֹתֵן שָׁם, וְחוֹזֵר לִצְפוֹנִית מַעֲרָבִית דֶּרֶךְ יָמִין. רַשִׁ"י. וְדַעַת הָרַשְׁבָּ"א עַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כב **וְעַל כֻּלָּן**. אָתְאָן לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דִּלְתַנָּא קַמָּא מְחַסֵּא וְיוֹרֵד מִלְמַעְלָה לְמַטָּה לְפֵרוּשׁ הַר"ב. אֲבָל לְהָרַמְבַּ"ם אִתְּאָן אַף לְתַנָּא קַמָּא, דְּדָוְקָא בְּמִזְרָחִית צְפוֹנִית שֶׁלְּפָנָיו בְּרֵאשׁוֹנָה נוֹתֵן מִלְמַעְלָה לְמַטָּה, דִּבְאוֹתוֹ קֶרֶן אֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן עַד שֶׁיֵּצֵא מִכָּל הַמִּזְבֵּחַ כִּדְלְעֵיל, וְנִמְצָא שֶׁעוֹמֵד שָׁם בְּאוֹתוֹ קֶרֶן, וְהוּא לְפָנָיו. אֲבָל בְּמַעֲרָבִית צְפוֹנִית נוֹתֵן מִיָּד בְּמָקוֹמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל מְצוֹת וַיַּשְׁהֶה הַמַּתָּנָה, וְאַחַר כָּךְ מַקִּיף בָּרֶגֶל לִצְפוֹנִית מַעֲרָבִית וּמִשָּׁם נוֹתֵן מִיָּד לְקֶרֶן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, וְאַחַר כָּךְ מַקִּיף בָּרֶגֶל לְמַעֲרָבִית דְּרוֹמִית וְנוֹתֵן מִיָּד לְקֶרֶן דְּרוֹמִית מִזְרָחִית. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ו

כג כְּדִכְתִיב [שְׁמוֹת כב] כְּעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לְטֹהַר. גְּמָרָא:

משנה ז

כד **לְנַחַל קִדְרוֹן**. כְּמוֹ לְנַחַל אֵיתָן [דְּבָרִים כא], עֵמֶק. רַשִׁ"י:

כה **וּמוֹעֲלִין בָּהֶן**. מִדְּרַבָּנָן, דְּאִי לֹא יָצְאוּ מִידֵי מְעִילָה מִדְּאוֹרַיְתָא הֵיאַךְ נִמְכָּרִין לְגַנָּנִין לְזָבֶל. תּוֹסְפוֹת. וְכֵן שָׁנִינוּ בְּפֶרֶק ח' דְּחֻלִּין מַשְׁנָה ו' אֵין מוֹעֲלִין, וְהֵינוּ מִדְּאוֹרַיְתָא:

כו בַּגְּמָרָא, דִּכְתִיב [וַיִּקְרָא טז] וְהָיְתָה זֹאת לָכֶם לְחֻקַּת, וְחֻקָּה עִכּוּבָה הִיא. וּכְתִיב זֹאת, מַשְׁמַע חֻקָּה עַל זֹאת כְּתוּבָה וְלֹא עַל אַחֶרֶת. וּכְתִיב נַמִּי אַחַת, חַד לְמִעוּטֵי בִּגְדֵי לָבָן בַּחוּץ, וְחַד לְמִעוּטֵי בִּגְדֵי זָהָב:

כז **מִמְּקוֹם שֶׁפָּסַק**. וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ, [שְׁמוֹת ל] מִדַּם חַטָּאת כּוּ' אַחַת בַּשָּׁנָה. תַּנָּא קַמָּא סָבַר חַטָּאת אַחַת אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא לַעֲשׂוֹת כַּפָּרָה אַחַת מִשְּׁתֵּי בְּהֵמוֹת. וְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבְרֵי חִטּוּי אֶחָד אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא לַעֲשׂוֹת שְׁנֵי חִטּוּיִין, לִשְׁנוֹת הַהַזָּאָה שְׁתֵּי פְּעָמִים. גְּמָרָא וְרַשִׁ"י:

פרק ו

משנה א

א וּלְקִיחָתָן כְּאֶחָד וּבְדָמִים מֵחַד קָרָא נָפְקִי, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ. דְּמַרְאֶה וְקוֹמָה שְׁקוּלִים שֶׁשְּׁנֵיהֶם בְּגוּפָן שֶׁל הַשְּׂעִירִים, הָכִי נַמִּי דְּמִים וּלְקִיחָתָן כְּאֶחָד שְׁקוּלִים, שֶׁשְּׁנֵיהֶם דְּבָרִים שֶׁחוּץ לְגוּפָן. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ב דְּיֶלֶיף מִמּוּם עוֹבֵר, דְּאַף עַל גַּב דְּלֹא חָזוּ הַשְׁתָּא כִּי הֲדַר מֵחֲזֵי שַׁפִּיר דְּמִי, דִּכְתִיב מָשְׁחָתָם בָּהֶם מוּם בָּם, מוּם בָּם הוּא דְּלֹא יֵרָצוּ, הָא עָבַר מוּמָן יֵרָצוּ, הָכִי נַמִּי לֹא שְׁנָא. וְהוֹאִיל וְלֹא אִדְּחוּ מִצָּוָה בָּרִאשׁוֹן:

ג **וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה.** דְּהָא דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה תָּמוּת לָאו עַל אוֹתוֹ שֶׁאָמַר תַּנָּא קַמָּא יֵרָעֶה שֶׁהוּא שֵׁנִי בַּשֵּׁנִי, אֶלָּא דְּפָלֵיג עַל זֶה שֶׁאָמַר שֶׁאֵין חַטַּאת צִבּוּר מֵתָה וְקָאָמַר אִיהוּ דְּתָמוּת, וַהֲדַר קָאָמַר וְעוֹד כוּ', לְאַשְׁמְעִינַן דְּבַעֲלֵי חַיִּים נִדְחִין סְבִירָא לֵיהּ. וְתָמוּת דְּקָאָמַר בָּרִישָׁא לָאו אַהֲהִיא דְּאָמְרֵי רַבָּנָן יֵרָעֶה קָאֵי, וּבְתַרְתֵּי אָתוּ לְאַפְלוּגֵי. גְּמָרָא:

משנה ב

ד **בַּשֵּׁשׁ.** דְּכָל הַוּוּדּוּיִין שָׁוִין, הָיָה אוֹמֵר בָּרִאשׁוֹנָה הַשֵּׁשׁ וּבַשְּׁנִיָּה בַּשֵּׁשׁ. יְרוּשַׁלְמִי. וְנִרְאֶה לִי דְּבָרִאשׁוֹנָה כְּשֶׁמַּתְחִיל צָרִיךְ שֶׁיֹּאמַר בְּהֵ"א הַקְּרִיאָה, שֶׁקּוֹרֵא לְהַשֵּׁשׁ יִתְבָּרֵךְ בִּשְׁמוֹ שֶׁיִּתְוַדֶּה לְפָנָיו, וּבַשְּׁנִיָּה שֶׁמְּבַקֵּשׁ הַכַּפָּרָה אוֹמֵר בַּשֵּׁשׁ, רָצָה לוֹמַר שֶׁבַּשֵּׁשׁ הַזֶּה יְכַפֵּר, כִּי הוּא מָקוֹר לְכָל הַשֵּׁמוֹת, שֶׁהוּא שֵׁם בֶּן אַרְבַּע. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ה **בֵּית יִשְׂרָאֵל.** אַפִּלּוּ לְתַנָּא קַמָּא דְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דִּשְׁבוּעוֹת דְּכֹהֲנִים מִתְכַּפְּרִים בְּשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ בִּשְׁאָר עֲבֵרוֹת, לֹא הֻצְרַךְ לְהַזְכִּיר אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אַהֲרֹן, דְּאָטוּ כֹּהֲנִים לָאו בְּכְלַל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל נִינְהוּ. גְּמָרָא:

ו **וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם.** הַשְׁתָּא מְפָרֵשׁ דְּכָל הֵיכָא דִּתְנַן וְהֵן אוֹמְרִים בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, דִּרְצוֹנוֹ לוֹמַר הַכֹּהֲנִים וְהָעָם:

ז **שֵׁם הַמְפֹרָשׁ כוּ' כֹּהֵן גָּדוֹל.** מַשְׁמַע דְּאִלּוּ כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים מִפִּי שְׁאָר כֹּהֲנִים, וְאִי נַמִּי מִפִּי כֹּהֵן גָּדוֹל וּדְלֹא בְּהֲנֵי דִּתְנַנַן, לֹא הָיוּ עוֹשִׂין כָּל אֵלֶּה. וְאַף עַל פִּי שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ מְבָרְכִין כִּכְתָבוֹ בִּבְרָכַת כֹּהֲנִים, כְּדִתְנַן בְּמִשְׁנָה ו' פֶּרֶק ז' דְּסוֹטָה. וְאוּלַי טַעַם הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַ"מ קֶרֶדָּוְאִירוֹ בְּסוֹף עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁבְּכָל יוֹם הָיוּ מַזְכִּירִין הַכֹּהֲנִים אוֹתוֹ בִּבְרָכַת כֹּהֲנִים בְּנִקּוּד אָלֶ"ף דָּלֶ"ת, וּבְיוֹם זֶה הָיָה מַזְכִּיר בְּנִקּוּד חוֹלָ"ם סָג"ל קָמַ"ץ סָג"ל:

משנה ג

ח **הַכֹּל כוּ'.** מַהוּ דְּתֵימָא כַּפָּרָה כְּתִיבָא בֵּיהּ וְלִבְעֵי כֹּהֵן, קָא מַשְׁמַע לַן דְּאִישׁ כְּתִיב, לְהַכְשִׁיר אֶת הַזָּר. גְּמָרָא:

משנה ד

ט **הַבַּבְלִיִּים**. לֹא בַּבְלִיִּים הָיוּ אֶלָּא אֲלֶכְסַנְדְּרִיִּים כוּ'. גְּמָרָא:

י פְּעָמִים נוֹתֵן שִׁעוּר בְּרִיסִין וּפְעָמִים בְּמִילִין וּפְעָמִים בְּפַרְסָה. תּוֹסָפוֹת:

משנה ה

יא **מֵרָחוֹק**. לֹא הָיוּ עוֹשִׂין סֻכָּה אַחַת עֶשְׂרֵה, שֶׁאִם כֵּן לֹא הָיָה מִקְרֵי אֶרֶץ גְּזֵרָה, כֵּיוָן שֶׁמִּן הַסֻּכָּה רַשָּׁאִין לֵילֵךְ עַד לְשָׁם בּוֹ בַּיּוֹם. נִרְאֶה לִי. תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ו

יב **לַאֲחוֹרָיו**. דִּכְתִיב אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה, אֵין גְּזֵרָה אֶלָּא דָּבָר הַמִּתְגַּזֵּר וְיוֹרֵד. וּמְשׁוּם הָכִי בָּעִינַן שֶׁיְּהֵא צוּק, דְּתַרְוַיְהוּ יָלֵיף בַּבְּרַיְתָא מִדִּכְתִיב גְּזֵרָה:

יג **חוּץ**. דְּוַהַמְשַׁלֵּחַ מַשְׁמַע מִשְּׁעָה שֶׁשִּׁלְּחוֹ כְּבָר לְצַד הַמִּדְבָּר. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן דָּרִישׁ וְהַמְשַׁלֵּחַ לַעֲזָאזֵל דְּחִיפָתוֹ וּזְרִיקָתוֹ הוּא שִׁלּוּחוֹ. גְּמָרָא:

משנה ז

יד וְאַחַר כָּךְ יִטְבֹּל וְיִלְבַּשׁ בִּגְדֵי זָהָב לְאֵילוֹ וְאֵיל הָעָם. וְיִטְבֹּל שְׁנִיָּה לְהוֹצִיא כַּף וּמַחְתָּה. וְיִטְבֹּל שְׁלִישִׁית לַמּוֹסָפִים וְאֵמוּרֵי חַטָּאוֹת הַלָּלוּ כוּ' [כְּדָקָתָנֵי בְּפִרְקִין דִּלְקַמָּן]. רַשִׁ"י:

טו מְסַיֵּם רַשִׁ"י, אַרְבָּעָה בְּנֵי אָדָם נוֹשְׂאִים שְׁתֵּי מוֹטוֹת, שְׁתַּיִם לְפָנִים שְׁתַּיִם לְאָחוֹר, וּמְהַלְּכִים מוֹט אֵצֶל מוֹט, הַפָּר וְהַשָּׂעִיר נְתוּנִים עֲלֵיהֶם, מֻרְכָּבִין זֶה עַל זֶה וּכְפוּפִין זֶה תַּחַת זֶה כְּמִין קְלִיעָה:

טז **וְהוֹצִיאָן**. וּמְשַׁלְּחָן בְּיַד אֲחֵרִים לְהוֹצִיאָן לְבֵית הַשְּׂרֵפָה. הַרְמְבַּ"ם:

יז **חוּץ**. דִּכְתִיב יוֹצִיא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנָה וּשְׂרָפוֹ. וּלְהַלָּן יָלְפִינַן לְפַר וְשָׂעִיר שֶׁיִּהְיוּ נִשְׂרָפִין חוּץ לִשְׁלֹשָׁה מַחֲנוֹת, כְּפִי הֶעֱלֵם דָּבָר. אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר מִחוּץ לְמַחֲנָה דְּמַשְׁמַע מַחֲנָה אַחַת, אֶלָּא לוֹמַר לְךָ כֵּיוָן שֶׁיָּצָא חוּץ לְמַחֲנָה אַחַת מִטַּמְּאִים בְּגָדִים, וְהֵינוּ חוּץ לָעֲזָרָה, וְהַר הַבַּיִת הוּא מַחֲנָה שְׁנִיָּה וִירוּשָׁלַיִם מַחֲנָה שְׁלִישִׁית. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אִיצְטְרִיךְ הַאי מִחוּץ לְמַחֲנָה לְמֵילַף מִפָּרָה אֲדֻמָּה, דְּמָה לְהַלָּן דִּכְתִיב נַמִּי בָּהּ אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנָה, וּשְׂרֵפָתָהּ בְּמִזְרָח יְרוּשָׁלַיִם, דִּכְתִיב בָּהּ אֶל נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד, וּפָתַח הָאֹהֶל בַּמִּזְרָח הָוֶה, אַף כָּאן שְׂרֵפָתָם בְּמִזְרָחָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם. וְרַבָּנָן סָבְרֵי דִּנְשָׂרְפִין לִצְפוֹנָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁכָּל מַעֲשֵׂה חַטָּאת בַּצָּפוֹן. גְּמָרָא:

משנה ח

יח **שֶׁהִגִּיעַ כוּ'**. וְאַפִּלּוּ הַקְּרִיאָה לֹא הָיְתָה קֹדֶם שֶׁהִגִּיעַ לַמִּדְבָּר. הַרְמְבַּ"ם:

יט וְלִי נִרְאֶה לִגְרֹס דַּרְבִּיּוֹת בְּבֵי"ת, וְיִהְיֶה מִלְּשׁוֹן דַּרְבְּנָאֵי בִּבְכוֹרוֹת דַּף ח', שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י אוֹרְבִים וְשׁוֹמְרִים:

כ **חִדּוּדוֹ**. עַל שֵׁם הַצּוּק שֶׁהוּא זָקוּף וְחָדוּד נִקְרָא הַמִּדְבָּר בֵּית חִדּוּדוֹ. אֲבָל גִּרְסַת הָרַמְבַּ"ם שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵית חוֹרוֹן, שֶׁהוּא בַּמִּדְבָּר. (וּבִיהוֹשֻׁעַ טז) בֵּית חוֹרִין תַּחְתּוֹן:

כא **פִּתְחוֹ**. וְתָנָא קַמָּא וְרַבִּי יְהוּדָה סָבְרֵי כִּדְאִיתָא בְּדַף ס"ז דְּבָרַאשׁוֹנָה הָיוּ קוֹשְׁרִין כוּ', וּלְפִי שֶׁהָיוּ מְצִיצִין וְרוֹאִין וְאִם לֹא הִלְבִּין הָיוּ עֲצֵבִים, הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ קוֹשְׁרִין אוֹתוֹ חֶצְיוֹ בַּסֶּלַע וְחֶצְיוֹ בֵּין קַרְנָיו, וּלְבָתַר הַהִיא תַּקָּנְתָּא דַּרְבִּיּוֹת הָיוּ כוּ':

פרק ז

משנה א

א **לִקְרוֹת**. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י דְּיָלְפִינַן מִמִּלּוּאִים. וְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דַּף ה' מִנַּיִן שֶׁאַף מִקְרָא פָּרְשָׁה שְׁנִצְטַוָּה בְּוֹאַתָּה תְּצַוֶּה מְעַכֵּב, תַּלְמוּד לוֹמַר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת, בַּעֲשִׂיַּת הַמִּלּוּאִים בְּצָו אֶת אַהֲרֹן, אֲפִלּוּ דִּבּוּר מְעַכֵּב:

ב וְנִקְרָא חַזָּן שֶׁהוּא לְשׁוֹן חוֹזֶה שֶׁצָּרִיךְ לִרְאוֹת מַה הֵם צָרְכֵי צִבּוּר:

ג **הַכְּנֶסֶת**. בֵּית הַכְּנֶסֶת הָיָה סָמוּךְ לָעֲזָרָה, בְּהַר הַבַּיִת. רַשִׁ"י:

ד דְּלֹא תֵּימָא שֶׁזֶּה שֶׁהִסְפִּיק אֵינוֹ מְקַבְּלוֹ מֵהַחַזָּן לְפִי שֶׁהַחַזָּן חוֹלֵק כָּבוֹד לַסְּגָן שֶׁיְּקַבְּלוֹ מֵרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת, וְקָיְמָא לָן דְּאֵין חוֹלְקִים כָּבוֹד לַתַּלְמִיד בִּמְקוֹם רַב אֶלָּא הֵיכָא דְּרַבִּיהּ פָּלֵיג לֵיהּ יְקָרָא, וַאֲנַן סְתָמָא תְּנַן, דִּלְעוֹלָם הַמְּנַהֵג כֵּן. תּוֹסָפוֹת:

ה גְּמָרָא. וְנִרְאֶה טַעֲמָא, אִי מִשּׁוּם יְקָרָא דְּכֹהֵן גָּדוֹל, שֶׁלֹּא יִהְיֶה עוֹמֵד כָּל כָּךְ זְמַן רַב בְּלֹא עֲבוֹדָה מִתְּחִלַּת שְׁלִישַׁ הַשְּׁעִיר עַד הַגִּיעוֹ לִמְקוֹמוֹ, וְאִי נַמִי מִשּׁוּם חוּלְשָׁא דְּכֹהֵן גָּדוֹל. תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ו **שֶׁבְּחֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים**. סֵפֶר וַיְדַבֵּר, שֶׁמַּתְחִיל בִּמְנְיָנָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. רַשִׁ"י:

ז וְהָרַמְבַּ"ם כָּתַב דְּהָנֵי שְׁמוֹנָה בְּרָכוֹת כֻּלָּן לְאַחֲרֵיהֶם הֵן, שֶׁכָּתַב וּמוֹסִיף לְאַחֲרֵיהֶ שֶׁבַע בְּרָכוֹת:

ח **וְעַל הָעֲבוֹדָה כוּ'**. מְבָרֵךְ בִּשְׁבִיל הָעֲבוֹדָה שֶׁעָבַד. וְהַהוֹדָאָה סְמוּכָה לָעֲבוֹדָה, דִּכְתִיב (תְּהִלִּים נ) זוֹבֵחַ תּוֹדָה יְכַבְּדָנְנִי, אַחַר הָעֲבוֹדָה תּוֹדָה, וְהִיא הוֹדָאָה. רַשִׁ"י:

ט כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר [מְלָכִים א ח] אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה, וְתַרְגֵּם יוֹנָתָן צְלוֹתָא וּבָעוּתָא. וּבַגְּמָרָא דִּבְרָכוֹת (לא.) אֶל הָרִנָּה וְאֶל הַתְּפִלָּה, רִנָּה זוֹ תְּפִלָּה, פִּרּוּשׁ שֶׁבַח. וּבְיִרְמְיָה ז' מְתַרְגֵּם רִנָּה בָּעוּתָא. וּבְמִדְרָשׁ רַבָּה [וְרִנָּה] זוֹ קְלוּסוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא:

משנה ב

י **כְּאֶחָת**. וְאַף עַל גַּב דִּכְתִיב יוֹצִיא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וּשְׂרָפוֹ בָּתַר אֵילוֹ וְאֵיל הָעָם וְאֶמּוּרֵי חַטָּאת, יָלִיף בַּגְּמָרָא דִּכְתִיב נַמִּי וְהַמְשַׁלֵּחַ בָּתַר הָכִי, וּמָה הַמְשַׁלֵּחַ דְּמֵעִקָּרָא דְּאֵין עֲמִידָה

שֶׁלּוֹ אֶלָּא עַד מַתַּן דְּמִים דְּחֲבֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב [הָרַ"ב] בְּרֵישׁ פֶּרֶק ו', הָכִי נַמִּי וְהַשּׁוֹרֵף יְכַבֵּס דְּמֵעִקָּרָא וּקְרָאֵי דְּלֹא כְּסִדְרָן כְּדִלְקַמָּן. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ג

יא **קִדֵּשׁ כוּ'**. דְּאִלּוּ קָרָא בְּאַצְטְלִית כְּבָר קִדֵּשׁ קֹדֶם שֶׁפָּשַׁט בִּגְדֵי בּוּץ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ עַתָּה אֶלָּא טְבִילָה וְקִדּוּשׁ. הָרֹא"שׁ:

יב דְּאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא דְּמַתְנִיתִין לָאו מִתַּקָּנְתָּא הוּא, דְּהָא לֹא קָאָמַר פַּר וְשָׂעִיר וְאֵמוּרֵי חַטָּאת אֵימָתַי עֲבִיד לְהוּ, אֶלָּא כִּדְקָתָנֵי בַּבְּרַיְתָא כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַ"ב. וּפֵרְשׁוּ הַתּוֹסָפוֹת דְּמִכָּל מָקוֹם לָאו מְשַׁבַּשְׁתָּא הוּא, וְשִׁיֵּר. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

יג **עִם תָּמִיד כוּ'**. קָאֵי אַשִּׁבְעָה כְּבָשִׂים, וּפַר הָעוֹלָה נַמִּי עִם שֶׁל שַׁחַר, וְכִדְכָתַב הָרַ"ב מִסַּעַם הַגְּמָרָא:

יד לְפִי שֶׁהוּא מִן הַמּוּסָפִין הָיָה רָאוּי לְהַקְדִּימוֹ, אֶלָּא דִּקְרָא קָאָמַר מִלְּבַד כוּ'. וּמִיהוּ בַּתְּרִיהּ לֹא מְאַחֲרִינַן לֵיהּ:

טו וְהָא דְּלֹא קָתָנֵי לְהוּ מִשּׁוּם דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מוֹדֶה לוֹ דְּבִטְבִילָה שְׁלִישִׁית הָווּ:

טז וְנִרְאֶה לִי דְּטַעֲמוֹ מִשּׁוּם דְּוֹאת חֻלַּב הַחַטָּאת כְּתִיב בָּתַר וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת עוֹלָתוֹ:

יז וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר בִּטְבִילָה רְבִיעִית וְטַעֲמָא מִפָּרָשׁ בַּגְּמָרָא דִּכְתִיב וּבָא אַהֲרֹן כוּ' וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבַּד אֲשֶׁר לָבַשׁ. כְּלוּם אָדָם פּוֹשֵׁט אֶלָּא מַה שֶּׁלָּבַשׁ, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר אֲשֶׁר לָבַשׁ, שֶׁלָּבַשׁ כְּבָר. אַלְמָא זוֹ הִיא פְּשִׁיטָה שְׁנִיָּה. שְׁמַע מִינַּהּ דְּיֵשׁ הַפְסָקַת חִלּוּף בְּגָדִים בֵּין עֲבוֹדַת הַיּוֹם לְהַבָּא בֵּיאָה כוּ', וּבְהוֹצָאַת כַּף וּמַחְתָּה אֵירֵי. וְכֵיוָן דִּשְׁמַע מִינַּהּ דְּאִיכָּא הֶפְסֵק, שְׁמַע מִינַּהּ דְּהַהוּא קְרָא שֶׁלֹּא כְּסִדְרוֹ, וְדִכְתִיב בַּתְּרִיהּ וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת עוֹלָתוֹ כוּ' מֻקְדָּם לְשֶׁל זֶה:

יח בִּטְבִילָה חֲמִשִּׁית. רַשִׁ"י. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב בַּאֲרִיכוּת:

משנה ד

יט דְּהָא בַּשַּׁחַר מֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת, דְּהַיְנוּ דִּשּׁוּנָן וְתִקּוּן הַפְּתִילוֹת הַחֲדָשׁוֹת, אֶלָּא הֲטָבָה זוֹ הַדְּלָקָה הִיא. אֲבָל הָרַמְבַּ"ם סְבִירָא לֵיהּ דְּבַשַּׁחַר נַמִּי מַדְלִיקִין אַחַר שֶׁמֵּטִיבָן, וְאִם כֵּן בָּעֶרֶב הָיָה צָרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְתַקְּנָן וּלְהַדְלִיקָן, וּלְדִידֵיהּ שַׁפִּיר תָּנַן לְהֵטִיב:

משנה ה

כ **וּמְצַנָּפֶת**. בַּתּוֹרָה נִקְרָא דְּשֶׁל הֶדְיוֹטוֹת מִגְבַּעַת, וּלְשׁוֹן תּוֹרָה לְחוּד וּלְשׁוֹן חֲכָמִים לְחוּד. תּוֹסְפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כא וְאַף עַל גַּב דְּלִישְׁנָא דִּבְרִיתָא פָּנָיו כְּלַפֵּי הַכֹּהֵן, הָכִי פֵּרוּשׁוֹ, פָּנָיו פּוֹנוֹת לַמָּקוֹם שֶׁפּוֹנִים פְּנֵי הַנִּשְׁאָל:

כב כְּמִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ. הָרַמְבַּ"ם. וְהַיְנוּ דְּמִתְפַּלֵּת חַנָּה יָלְפִינַן:

פרק ח

משנה א

א דִּכְתִיב וְהַאֲבַדְתִּי אֶת הַנֶּפֶשׁ הַהִיא, עִנּוּי שֶׁהוּא אֲבֵדַת נֶפֶשׁ, וְאֵיזֶה זֶה אֲכִילָה וּשְׁתִיָה. גְּמָרָא דַּף ע"ד:

ב דְּכִי כָּל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה לֹא קָחֲשִׁיב, דִּלְאֹ חָשֵׁיב אֶלָּא צוּוּיין, אֲבָל הַאי דִּלְאֹ צוּוּי לֹא קָחֲשִׁיב. תּוֹסָפוֹת:

ג **בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָה**. אֲכִילָה וּשְׁתִיָה דְּאִקְּרוּ עִנּוּי מְנָלָן, כְּתִיב הָכָא תְּעַנּוּ, וּכְתִיב [דְּבָרִים ח] וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ, שְׁמַע מִינַּהּ דִּרְעָבוֹן אִקְּרֵי עִנּוּי. רְחִיצָה, דִּכְתִיב [מְלָכִים א ב] כִּי נָשָׂאתָ כוּ' וְכִי הִתְעַנֵּיתָ בְּכָל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אָבִי, וּכְתִיב הָתָם (שְׁמוּאֵל ב יז) כִּי אָמְרוּ הָעָם רָעֵב וְעָיֵף וְצָמֵא, וּכְתִיב (מִשְׁלֵי כה) מַיִם קָרִים עַל נֶפֶשׁ עֲיֵפָה, וְלֹא כְתִיב בְּנֶפֶשׁ, שְׁמַע מִינַּהּ עָיֵף מֵרְחִיצָה הוּא. סִיכָה, דִּכְתִיב (דָּנִיֵּאל י) לֶחֶם וְגוֹ' וְסוֹךְ לֹא סָכְתִּי, וּכְתִיב (שָׁם) כִּי מִן הַיּוֹם וְגוֹ' וּלְהִתְעַנּוֹת. תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית לא) אִם תְּעַנֶּה אֶת בְּנוֹתַי וְאִם תִּקַּח נָשִׁים, תְּעַנֶּה מִתַּשְׁמִישׁ, תִּקַּח צָרוֹת, גְּמָרָא:

ד **וְהַמֶּלֶךְ כּוּ'**. דְּאִסּוּרָא דִּידְהוּ לְאוּ דְּאוֹרַיְתָא, וּקְרָאֵי אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא, כְּמוֹ שֶׁכָּתְבוּ הָרַמְבַּ"ם וְהָרֹא"שׁ, וְהִלְכָךְ הֵקֵלּוּ בּוֹ, דְּהֵם אָמְרוּ וְהֵם אָמְרוּ. וְאִי נַמִּי דְּאוֹרַיְתָא, כֵּיוָן דְּלֹא פֻּרְשׁוּ בְּהֶדְיָא בְּקְרָא קְלִי טְפֵי, דְּמִסְרָן לַחֲכָמִים וְהֵם יְכוֹלִין לְהָקֵל וּלְהַתִּיר כְּפִי שֶׁנִּרְאֶה לָהֶם. הָרַ"ן:

משנה ב

ה **כָּמוֹהָ וּכְגַרְעִינָתָהּ**. פֵּרוּשׁ הַכּוֹתֶבֶת אֵינָהּ דְּבוּקָה לְגַרְעִינָתָהּ וְיֵשׁ בֵּינֵיהֶם חָלָל, וְקָא מַשְׁמַע לָן דְּצָרִיךְ לִמְעֹךְ אוֹתוֹ חָלָל לְשַׁעֵר בְּכָמוֹהָ וּכְגַרְעִינָתָהּ בִּלְבַד. תּוֹסָפוֹת וְהָרַ"ן:

ו יֵשׁ לְכַוֵּן שֶׁאֵינָהּ פְּחוּתָה מִמֶּנָּה אֶלָּא מְעָט, דְּכֵיוָן דְּחַד אָמוֹרָא אָמַר בַּגְּמָרָא יְתֵירָה מִכְּבֵיצָה לֹא מַפְלְגִינַן מִנַּיהּ מַאן דְּפָלֵיג עָלֶיהָ. הָרַ"ן:

ז הַשִּׁעוּר בְּאָדָם בֵּינוֹנִי הוּא פָּחוֹת מֵרְבִיעִית, אֲבָל בִּשְׂאָר אָדָם הַכֹּל לְפִי גָּדְלוֹ וּלְפִי קְטָנוֹ. וּמִיהוּ בַּאֲכִילָה לֹא מְפַלְגִינַן אֶלָּא אֲפִלּוּ לְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן מְחַיְּבִים בִּכְכוֹתֶבֶת, וְטַעֲמָא אָמְרִינַן בַּגְּמָרָא דְּבַאֲכִילָה קִים לְהוּ לְרַבָּנָן דִּבְהָכִי מִיְּתָבָא דַּעְתַּיהּ. וּמִיהוּ כֵּלִי עָלְמָא טוּבָא וְעוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן פּוּרְתָא. וְהַשְׁתָּיָה בְּדִידֵיהּ מִיְּתָבָא דַּעְתַּיהּ, בִּדְחַבְרֵיהּ לֹא מִיְּתָבָא דַּעְתַּיהּ. וּמְשׁוּם הָכִי לְעִנְיַן דְּלָאו בֵּיתוּבָא דַּעְתָּא הוּא, בְּשֶׁל עוֹלָם הֵן שָׁמִין בְּבֵינוֹנִית. הָרַ"נ:

ח לֹא קָאֵימְנָא שַׁפִּיר בְּהַאי פָּחוֹת כַּמָּה הֲוָה בָּצִיר מִנַּיהּ. הָרַ"ן:

ט **אֵין מִצְטָרְפִין**. דְּאַף עַל גַּב דְּחַד שְׁמָא נִינְהוּ כְּדִלְקַמָּן, הוֹאִיל וּמְשׁוּם יִתּוּבָא דַּעְתָּא הוּא, הַאי לֹא קָמַיְתָבָא דַּעְתַּיהּ, כִּדְאָמַר בַּגְּמָרָא:

משנה ג

י שְׁנֶאֱמַר וְנָתַתָּ הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ כו' בַּיַּיִן וּבַשֵּׁכָר. שֵׁכָר שְׁתִיָּה הוּא, דְּיָלִיף שֵׁכָר שֵׁכָר מִנָּזִיר, וְקָרֵיהּ רַחְמָנָא וְאָכַלְתָּ, דְּאִלּוּ מִיַּיִן אֵיכָא לְמֵימַר עַל יְדֵי אֲנִיגְרוֹן שֶׁהוּא מִין מַאֲכָל שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ יַיִן:

יא **שְׂאֵינָן רְאוּיִין**. כְּגוֹן עֲשָׂבִים הַמָּרִים אוֹ שְׂרָפִים הַבְּאוּשִׁין. הָרַמְבַּ"ם:

יב **צִיר**. כְּגוֹן צִיר כו':

משנה ה

יג כָּךְ כָּתַב רַשִׁ"י. וְנִרְאֶה לִי שֶׁדִּקְדְּקוּ לְפָרֵשׁ כֵּן מֵהֲנֵי עֲבְדֵי דְּאִיתְּנְהוּ בַּגְּמָרָא. הַהִיא עֲבָרָה דְּאַרְחָא, לְחִישׁוּ לְהוּ וְאִלְחִישָׁה, קָרֵי עֲלֵיהּ בְּטֶרֶם אֶצָרֵךְ בַּבֶּטֶן וְגוֹ' וְנָפֵיק מִינַהּ רַבִּי יוֹחָנָן. וְהַהִיא עֲבָרָה דְּאַרְחָה וּלְחִישׁוּ לַהּ וְלֹא אִלְחִישָׁא, וְקָרֵי עֲלֵיהּ זֹרוּ רְשָׁעִים מֵרָחֶם, וְנָפֵיק מִינַהּ שַׁבְתַּאי אוֹצַר פְּרִי. הָא קָמָן דְּמַצַּד הָעֲבָר בָּא הַתַּאֲוָה, שֶׁהוּא מֵרִיחַ וּמִתְאַוֶּה, שֶׁהָרֵי בְּיָדוֹ לַחֲזֹר בּוֹ. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

יד וְאָמְרִינַן תּוּנְבָּא, פֵּרוּשׁ שְׁטוּת נָקִיט לֵיהּ מֵחֲמַת חָלְיוֹ, אֲבָל אָמַר צָרִיךְ כו', דְּלֵב יוֹדֵעַ מָרַת נַפְשׁוֹ, וּמְשׁוּם דְּסֵפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל הִלְכָּךְ כִּי אָמַר צָרִיךְ תְּלִינַן בְּלֵב יוֹדֵעַ, וְלָאו מְשׁוּם תּוּנְבָּא, אֶלָּא קִים לֵיהּ בְּגַוֵּיהּ טְפֵי, וְכִי אָמַר אֵינוֹ צָרִיךְ תְּלִינַן בְּתוּנְבָּא. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ו

טו **דְּבָרִים טְמֵאִים**. הֵם הַדְּבָרִים הָאֲסוּרִים כִּשְׁקָצִים וּרְמָשִׂים וּבְהֵמָה טְמֵאָה וְזוּלָתָם. הָרַמְבַּ"ם:

טז זֶה אֵינוֹ מוֹעִיל אֶלָּא בְּדֶרֶךְ סְגֻלָּה, וְאֵין עוֹבְרִין עַל הַמִּצְוֹת אֶלָּא בִּרְפוּאָה בִּלְבַד, רְצוֹנוֹ לוֹמַר בִּדְבָרִים הַמְרַפְּאִים בְּטֶבַע, וְהוּא דָּבָר אֲמִתִּי הוֹצִיאוּ מִדַּעַת וְהַנִּסָּיוֹן הַקָּרוֹב לָאֱמֶת. אֲבָל לְהִתְרַפְּאוֹת בִּדְבָרִים שֶׁהֵם מְרַפְּאִים בִּסְגֻלָּתָן אָסוּר, כִּי כֹּחָם חַלָּשׁ, אֵינוֹ מִצַּד הַדַּעַת, וְנִסָּיוֹנוֹ רָחוֹק, וְהִיא טַעֲנָה חֲלוּשָׁה מִן הַטּוֹעֵן:

יז **סְפֵק נְפָשׁוֹת כו'**. דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא יח) אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם, וְלֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאָדָם הַמִּצְוֹת שֶׁיִּחְיֶה בָּהֶם וַדַּאי וְלֹא שֶׁיִּכְנָא בַּעֲשִׂיָּתָם לְבֹא לִידֵי סְפֵק מִיתָה, אַלְמָא מְחַלְּלִין עַל הַסָּפֵק. גְּמָרָא דַּף פ"ה:

משנה ז

יח **סָפֵק הוּא שָׁם**. הָכִי קָאָמַר, לֹא מִיבָּעְיָא סָפֵק הוּא שָׁם סָפֵק אֵינוֹ שָׁם, דְּאִם אִיתָא דְּחַי הוּא מְפַקְּחִים עָלָיו, אֶלָּא אֲפִלּוּ סָפֵק חַי סָפֵק מֵת מְפַקְּחִין כו'. וְכָתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת דְּהַיְנוּ טַעֲמָא דְּאֵין הוֹלְכִים בְּפִקּוּחַ נֶפֶשׁ אַחַר הָרֹב, מִשּׁוּם דִּכְתִיב וְחַי בָּהֶם וְלֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם, שֶׁלֹּא יוּכַל לָבֹא בְּשׁוּם עִנְיָן לִידֵי מִיתַת יִשְׂרָאֵל:

משנה ח

יט **וַדַּאי**. דְּאִלּוּ אָשָׁם תָּלוּי אַף עַל גַּב דְּכְתִיב בֵּיהּ כַּפָּרָה, וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל שִׁגְגָתוֹ אֲשֶׁר שָׁגַג, לֹא מְכַפֵּר כַּפָּרָה גְּמוּרָה, אֶלָּא תּוֹלֶה לְהָגֵן עָלָיו מִן הַיִּסּוּרִין עַד שֶׁיְּוַדַּע לוֹ שֶׁוַּדַּאי חָטָא וְיָבִיא חַטָּאת. אִי נַמִּי הָנָךְ אֵין אַחַר [מְכַפֵּר כַּפָּרָתָן], דִּתְנַן בְּמִשְׁנָה ד' פֶּרֶק ו' דִּכְרֵתוֹת חַיָּבֵי חַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת וַדַּאִין שֶׁעָבַר עֲלֵיהֶן יוֹם הַכִּפּוּרִים חַיָּבִין, אֲשָׁמוֹת תְּלוּיִין פְּטוּרִין. גְּמָרָא:

כ שֶׁזּוֹ עִקַּר הַתְּשׁוּבָה, וְהַתְּשׁוּבָה הִיא שֶׁיִּתְוַדֶּה אָדָם עַל עֲוֹנוֹתָיו לִפְנֵי הַשֵּׁם וְיִתְנַחֵם עַל מַה שֶּׁחָטָא וְיִקַּבֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא יָשׁוּב לְאוֹתוֹ עָוֹן לְעוֹלָם. אָמַר בַּזּוּזִי וְהַפְּרִישָׁה מִן הֶעָוֹן וּמוֹדֶה וְעוֹזֵב יְרוּחָם, וְאָמַר בַּחֲרָטָה עַל הֶעָוֹן כִּי אַחֲרֵי שׁוּבִי נִחַמְתִּי (יִרְמְיָה לא). הָרַמְבַּ"ם:

כא דְּאַרְבָּעָה קְרָאֵי כְּתִיבִי. נֶאֱמַר (יִרְמְיָה ג) שׁוּבוּ בָּנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפָּא מְשׁוּבוֹתֵיכֶם, לַמַּדְתָּ שֶׁיֵּשׁ עֲבֵרָה שֶׁמִּתְכַּפֶּרֶת בִּתְשׁוּבָה לְבַדָּהּ. וְנֶאֱמַר (וַיִּקְרָא טז) כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם, לַמַּדְתָּ שֶׁיֵּשׁ עֲבֵרָה שֶׁצְּרִיכָה יוֹם הַכִּפּוּרִים. וְנֶאֱמַר (תְּהִלִּים פט) וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם, לַמַּדְתָּ שֶׁיֵּשׁ עֲבֵרָה שֶׁצְּרִיכָה יִסּוּרִין, וּמִסְתַּבְּרָא הַקַּל לַקַּלָּה וְהֶחָמוּר לַחֲמוּרָה. וְנֶאֱמַר (יְשַׁעְיָה כב) וְנִגְלָה בְּאָזְנֵי ה' צְבָאוֹת אִם יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תְּמוּתוּן, לַמַּדְנוּ שֶׁיֵּשׁ עֲבֵרָה שֶׁאֵין עָלֶיהָ כַּפָּרָה אֶלָּא מִיתָה, וְזֶהוּ חִלּוּל הַשֵּׁם. וּפֵרֵשׁ הַר"ב חוֹטֵא וּמַחְטִיא אֲחֵרִים, וְכִדְפֵרֵשׁ רַשִׁ"י. וּבַגְּמָרָא מַשְׁמַע דְּכָל שֶׁעוֹשֶׂה עֲבֵרָה וַאֲחֵרִים לְמֵדִין מִמֶּנּוּ לְנַהֵג גַּם כֵּן קַלּוּת בַּדָּבָר מִקְרֵי חִלּוּל הַשֵּׁם, דְּהַיְנוּ מַחְטִיא אֲחֵרִים. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כב אוֹ שֶׁחָטָא חֵטְא שֶׁהוּא חַיָּב עָלָיו אָשָׁם וַדַּאי וְהֵבִיא אֲשָׁמוֹ. הָרַמְבַּ"ם:

משנה ט

כג **אֵין כּוּ**'. כְּמוֹ אָמְרָם אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. וּלְפִיכָךְ לֹא יַעְזְרֵהוּ הַשֵּׁם שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּצוֹם כְּפוּר מַה שֶּׁרָאוּי לוֹ לַעֲשׂוֹת כְּדֵי שֶׁיְּכַפְּרוּ לוֹ עֲוֹנוֹתָיו בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם. הָרַמְבַּ"ם. וּלְפִי זֶה נִרְאֶה דְּהָכָא נַמִּי בְּתַרֵי זִימְנֵי כְּמוֹ בָּרִישָׁא, דִּלְהָכִי אֵין מַסְפִּיקִין, דְּאֵינוֹ פּוֹרֵשׁ. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

כד **שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ**. [וְהָא] דִּכְתִיב [שְׁמוּאֵל א ב] אִם יֶחֱטָא אִישׁ לְאִישׁ וּפִלְלוֹ אֱלֹהִים. הָכִי קָאָמַר וּפִלְלוֹ לְשׁוֹן פִּיּוּס, שֶׁפִּיֵּס לַחֲבֵרוֹ וְרָצָהוּ, הָאֱלֹהִים יִמְחֹל לוֹ, וְאִם לַה' יֶחֱטָא אִישׁ מִי יִתְפַּלֵּל בַּעֲדוֹ אִם אֵינוֹ שָׁב מֵעֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדוֹ. גְּמָרָא:

כה **שֶׁנֶּאֱמַר וְזָרַקְתִּי כּוּ**'. יֵשׁ לִתְמֹהַּ דְּלְמָה שָׁבֵיק רַבִּי עֲקִיבָא מִקְרָא שֶׁלְּפָנָיו, לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ, מִפְּרָשׁ יוֹצֵא שֶׁה' מְטַהֵר אוֹתָנוּ, וְלָמָּה יָדְמָה בְּיַד הַנְּבִיאִים, הֲלֹא לְפָנֵינוּ מֵאִיר סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת. וְעוֹד יֵשׁ לְהָבִין סְמִיכוּת הַמַּאֲמָרִים אַהֲדֵדֵי. וּבְחִבּוּרִי שַׁעְשׁוּעֵי יוֹם בְּסֵדֶר אַחֲרֵי הֶאֱרַכְתִּי לְדָרֹשׁ בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ לְיַשֵּׁב, דְּהִנֵּה בֶּאֱמֶת הַמִּקְרָא קֹדֶשׁ הַזֶּה אֵין לוֹ הֶכְרֵעַ, דְּאִם נִפְרֹשׁ דְּהַמַּאֲמָר מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם נִדְרֹשׁ לְפָנָיו, אִם כֵּן אַדְרַבָּה מוֹרֶה

לְהִפּוּךְ, כִּי בַּיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם, וְקָאֵי עַל עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ. וּלְזֹאת כַּיָּוֹן דְּהַתָּנָא מַדְּחָה הַאי פֵּרוּשָׁא, וְסָתַם דְּמַה שֶּׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, מַמְתִּיק בִּלְשׁוֹנוֹ אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. דְּזֶה דָּרַשׁ וְחִדֵּשׁ דִּקְרָא לְדָרֹשׁ הַקְּרָא לְאַחֲרָיו מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה', דְּדַוְקָא מַה שֶּׁהוּא בֵּין אָדָם לַמָּקוֹם. אָמְנָם קְשֶׁה דְּבָאֱמֶת מְנַלִּיהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָא, דִּלְמָא הַמִּקְרָא נִדְרָשׁ לְפָנָיו וְכַפָּרָה לְכֻלָּם יִהְיוּ, לָזֶה בָּא רַבִּי עֲקִיבָא לְיַשֵּׁב בְּמַאֲמָרוֹ אַשְׁרֵיכֶם כּוּ' לְהוֹכִיחַ דְּנִדְרָשׁ לְאַחֲרָיו וְאֵינוֹ מְכַפֵּר רַק עַל מַה שֶּׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם. וִידֻקְדַּק עוֹד דְּהַתְּהִלָּה אַשְׁרֵיכֶם כּוּ' מְפֹרָשׁ בְּסִיּוּם הַתּוֹרָה, אַשְׁרֶיךָ יִשְׂרָאֵל מִי כָמוֹךָ כּוּ', וְגַם הַתֹּאַר לִפְנֵי אֲבִיכֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם גַּם כֵּן נָאֱמַר בַּתּוֹרָה, הֲלֹא הוּא אָבִיךָ. וְיֻקְדַּם דִּבְרֵי הַסִּפְרָא בְּפָרָשַׁת קְדוֹשִׁים, קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ, אִם אַתֶּם מְקַדִּישִׁים עַצְמְכֶם מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִלּוּ קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי, וְאִם אֵין אַתֶּם מְקַדִּישִׁים עַצְמְכֶם מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִלּוּ לֹא כוּ', אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אִם קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי הֲרֵינִי מְקַדֵּשׁ וְאִם לָאו אֵינִי מְקַדֵּשׁ. תַּלְמוּד לוֹמַר כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי, בִּקְדֻשָּׁתִי תָּמִיד בֵּין אַתֶּם מְקַדִּישִׁים בֵּין כּוּ'. עוֹד נְקַדִּים מַה שֶּׁעָלְתָה מְצַדָּתֵנוּ בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּדִבְרֵי הַפִּיּוּט הַיּוֹם הֲרַת עוֹלָם, אִם כְּבָנִים כּוּ' וְאִם כַּעֲבָדִים כּוּ'. כַּאֲשֶׁר נִדְמֶה בְּבֶן הַמֶּלֶךְ שֶׁנָּזַל מֵאוֹצְרוֹת אָבִיו וְגַם עָשַׁק וְרָצַץ לִבְנֵי הַמְּדִינָה, דִּבְוַדַּאי הֲנָקֵל לוֹ לְהִתְחַטְּאוֹת וּלְרָצוֹת לְאָבִיו, וְאִם אָבִיו הַמֶּלֶךְ יִמְחֹל לִבְנוֹ, אִם כָּל זֶה בְּנֵי הַמְּדִינָה בְּמִשְׁפָּט הַמֶּלֶךְ יַעֲמְדוּ לִצְעֹק עַל הָעִוּוּת שֶׁעָשָׂה בְּנוֹ נֶגְדָּם, וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא יֵרָצֶה אֹתָם, שׁוּרַת הַדִּין גֹּבֶר כֹּחַ הַמֶּלֶךְ וְאֵינוֹ יָכוֹל לְכַפֵּר עָוֹן בְּנוֹ. אָמְנָם אִם כָּאֵלֶּה יִקְרֶה לְעֶבֶד אֲשֶׁר דִּבֶּר הַמַּלְכוּת יָצָא עַל יָדוֹ לִלְחֹם מִלְחֲמוֹתוֹ וְלָשׂוּם אֹתוֹ בְּמֶרְכַּבְתּוֹ, בְּוַדַּאי כְּשֶׁמְּרַצֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ וּמַחֲמַת שֶׁהוּא חָכָם בְּנִמּוּסֵי הַמְּלוּכָה מְבַטֵּל הַמֶּלֶךְ רְצוֹנוֹ, מִמֵּילָא שֶׁהַכֹּל מָחוּל לוֹ, דַּהֲרֵי הַמֶּלֶךְ יַעֲנֶה לִבְנֵי הַמְּדִינָה, הֲלֹא אֲשֶׁר הֵשַׁבְתִּי אֹתוֹ עַל כֵּנוֹ הוּא הַנִּגַּע לְטֹבַת כֻּלְּכֶם לְהִלָּחֵם נֶגֶד הַצַּר הַצֹּרֵר, וּבְכֹחִי לִמְחֹל גַּם עַל אֲשֶׁר קִלְקֵל נֶגְדְּכֶם, דַּהֲרֵי כֻּלְּכֶם חַיָּבִים בִּכְבוֹדִי הַנִּגַּע לִכְבוֹדְכֶם, וּבִדְבָרֵינוּ מְבֹאָר בַּאֲרִיכוּת בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. מֵעַתָּה עוֹלֶה שַׁפִּיר נֹפֶת דִּבְרֵי הַמִּשְׁנָה, דְּבַתְּחִלָּה קָאָמַר אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, שֶׁדּוֹרֵשׁ הַכָּרָעַת הַמִּקְרָא מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה', דְּנִדְרָשׁ לְאַחֲרָיו, וּמְיַשֵּׁב רַבִּי עֲקִיבָא לְהַכְרִיעַ דְּכֵן הַהֶכְרַח שֶׁלֹּא לִדְרֹשׁ לְפָנָיו כַּמְבֹאָר. וְזֶהוּ אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל, דַּאֲשֶׁר תְּהִלָּה שֶׁהוּא לָכֶם לִפְנֵי מִי אַתֶּם מִטַּהֲרִים, דְּמַעֲלֶה עֲלֵיכֶם כְּבֵיכוֹל כְּאִלּוּ קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי הוּא רַק מִי מְטַהֵר אֶתְכֶם, דְּטָהֳרָה הוּא רַק לְעַצְמְכֶם, וְאִם קִדַּשְׁתֶּם עַצְמְכֶם מַעֲלֶה אֲנִי עֲלֵיכֶם כְּאִלּוּ קִדַּשְׁתֶּם אוֹתִי כּוּ', וְהוּא רַק בְּמַדְרֵגַת אַהֲבַת הַבֵּן, וְכִי קָדוֹשׁ ה' בֵּין אַתֶּם כּוּ'. וְהַשֹּׁרֶשׁ פּוֹרֶה כּוּ' שֶׁאִם אֵין אַתֶּם מַקְדִּישִׁים אֵינִי מְקַדֵּשׁ, הוּא רֹאשׁ וְלֶעָנָה, וְאִם חָטָאתָ מַה תִּפְעַל לְיוֹצֵר הָאָדָם. וְעוֹלֶה שַׁפִּיר אֲבִיכֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, דְּהוּא בְּמַדְרֵגַת אָב כְּבֵיכוֹל וְהַשָּׁמַיִם

שָׁמַיִם לַה' כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְזַרְקְתִּי כוּ' וּטְהַרְתֶּם, שֶׁאַתֶּם תִּטָּהֲרוּ. וּרְאָיָה מְפֹרֶשֶׁת עוֹד מִפָּסוּק מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל, דְּקָאֵי לֶרִישָׁא דִּקְרָא בְּיִרְמְיָה, אִם עָוֹנֵינוּ עָנוּ בָּנוּ ה' עֲשֵׂה לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי רַבּוּ מְשׁוּבוֹתֵינוּ לְךָ חָטָאנוּ. דְּבָזֶה שֶׁהַלַּכְנוּ שׁוֹבָב בְּדַרְכֵי לְבָבֵנוּ לְךָ חָטָאנוּ, אֲנַחְנוּ הַחוֹטְאִים וְהַחֲסֵרִים, וּלְנַפְשֵׁנוּ הֲרֵעֹנוּ וְלֹא לְךָ יוֹצֵר הָאָדָם. וְעַל זֶה מְיַעֵד אוֹתָנוּ מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל כוּ' לְטַהֵר אוֹתָנוּ. וְכֵיוָן שֶׁכֵּן מֻכְרָח הַכְרַעַת הַפָּסוּק מִכָּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה', דַּעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ אֵין יוֹם כִּפּוּר מְכַפֵּר עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ. לְשׁוֹן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב. לְפִי שֶׁהַדֶּרֶךְ הַיְשָׁרָה הִיא שֶׁיְּבוֹר הָאָדָם בְּעַצְמוֹ לְהִתְקַדֵּשׁ וְלִטָּהֵר, וְאָז כְּשֶׁבָּא לִטָּהֵר מְסַיְּעִין לוֹ, וְעַל זֶה אָמַר לִפְנֵי מִי אַתֶּם מִטַּהֲרִים. וּמִפְּנֵי שֶׁלִּפְעָמִים לְפִי שֶׁיֵּצֶר לֵב הָאָדָם רַע עָלָיו לֹא יוּכַל לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו לְכוּפוֹ לִטָּהֵר בִּתְשׁוּבָה, וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן יְעוֹרְרֵהוּ וּבְיִמִּין צַדְּקוֹ יְתָמְכֵהוּ לְבִלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח. וְזֶהוּ מִי מְטַהֵר אֶתְכֶם. וְנֶאֱמַר וְזָרַקְתִּי, וְזֶהוּ בְּלִי הִתְעוֹרְרוּת הָאָדָם, אֶלָּא בְּרַחֲמָיו מְטַהֲרָם. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בְּרַחֲמָיו יְטַהֲרֵנוּ מִכָּל טֻמְאוֹתֵינוּ, וּלְבֵית קָדְשׁוֹ יְקַבֵּץ נְפוּצוֹתֵינוּ, בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ אָמֵן וְאָמֵן: